

Homofili – samliv eller singelliv, historisk og aktuelt

(utvidet og ajourført utgave 2018, 2020, 2022)

Av Bjørn Helge Sandvei,

førstelektor emeritus i gresk/NT ved MF, vitenskapelig høyskole

Oslo 2022

Homofili – samliv eller singelliv, historisk og aktuelt

Av Bjørn Helge Sandvei, førstelektor em. ved MF – vitenskapelig høyskole

(Utvidet og ajourført 2018, 2020, 2022)

Innhold:	1. Situasjonsbeskrivelse	8. Paulus – midt i sin samtid
	2. Misvisende påstander i Samlivsutredningen	9. Sex eller singel, menneskeverd og seksuelt samliv
	3. Homofilt samliv i gresk-romersk tid	10. "Dominoteorien"
	4. Bibelbruk i homofildebatten	11. Samfunn og kirke
	5. Jesu forbilde	12. Min vei
	6. Hva visste Paulus om homofili?	13. Synet på sølibat (singelliv) i Bibelen og i kirkens tradisjon
	7. En balansert Paulus (1 Kor 6 1 Tim 1)	14. Situasjonen i dag + div. TILLEGG

1. Situasjonsbeskrivelse

«Er du for eller imot kirkelig vigsel for homofile?»

«Jeg er imot.»

«Men er ikke du homo?»

«Jo.»

«Men jeg trodde alle homofile var for homofilt samliv.»

«Nei, jeg mener at Bibelens syn er at ekteskapet er en pakt mellom én kvinne og én mann. Alternativet for meg som kristen homofil blir derfor å leve singel.»

Omtrent en slik ordveksling kan jeg oppleve fra tid til annen. Og det er klart at mange homofile ønsker å få mulighet til å etablere et lovregulert samliv. Jeg tenker at man i dette spørsmålet må skjelne mellom *samfunnsmessige* og *kirkelige* ordninger. I et pluralistisk og sekularisert samfunn som det norske er det rimelig at det offentlige legger til rette for at mennesker kan ordne sitt samliv i offentlig forpliktende former, fremfor mer uforpliktende relasjoner. Men for kirken er dette etter min mening ikke en farbar vei.

For noen blir imidlertid tanken på et singelliv nærmest sett på som en umulighet – «en skjebne verre enn døden», som en homofil kjenning av meg sa en gang vi pratet om dette. Og om ikke alle vil bruke så sterke ord, kan nok det å avstå fra et liv med en følelsesmessig og erotisk nærhet til et annet menneske føles som et sårt savn og en dyp smerte.

Derfor kan det være nyttig å tenke på hvor mange kristne som til alle tider har valgt denne livsformen – uavhengig av spørsmålet om seksuell orientering – helt fra de første kristnes tid og frem til våre dager, både blant ortodokse, katolske og delvis også protestantiske kirker.

I mange ungdomsmiljøer er det i dag blitt nærmest et press på de som har problemer med sin seksuelle identitet, at de må «komme ut av skapet», slik for eksempel TV-serien «*Skam*» har synliggjort det. Jeg er ikke sikker på om det er et ubetinget gode.

Personlig våget jeg ikke å komme ut av skapet før i godt voksen alder. I ettertid har jeg tenkt at det kanskje var godt. Jeg slapp en del av sex-preset som mange opplever i dag. Den seksuelle orientering er ikke alltid avklart i tenårene. (Se mer i avsnitt 11-12.)

I nesten 2000 år har kirkens syn på ekteskapet som et samliv mellom mann og kvinne vært bestemt av Jesu ord i Mark 10,6-9 (sitat fra 1 Mos 1,27 og 2,24): «Derfor skal mannen forlate sin far og mor og holde fast ved sin kvinne, og de to skal være én kropp.»

Det *bibelske* syn på ekteskapet rommer etter mitt skjønn følgende viktige momenter: 1) Ekteskapet har sitt grunnlag i Guds skapervilje. 2) Det er en pakt mellom en kvinne og en mann. 3) Inngåelsen av ekteskap er en offentlig handling, og 4) den fører til en endret sosial status.

Ikke minst *hensynet til barna* hører med i en kirkelig vurdering av ekteskapet. Mor-far-barn-relasjonen er egentlig en grunncelle i alle sivilisasjoner. Populære TV-serier som «*Tore på sporet*» og «*Hvem tror du at du er?*» viser hvor aktuelt dette synspunktet er.

I de siste to-tre tiår har det skjedd store endringer i samfunnets ordninger for samliv. I 1993 kom Partnerskapsloven, og i 2009 vedtok Stortinget en kjønnsnøytral ekteskapslov. Dette har ført til at Den norske kirke og frikirkene har gått inn i et mer aktivt arbeid med samlivsetikken, kanskje særlig med henblikk på spørsmålet om homofilt samliv.

Kirkens Lærenemnd (LN) utarbeidet i 2006 en innstilling om "Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken". Og Bispemøtet nedsatte i 2009 et "Samlivsutvalg" der flertallet konkluderte med at kirken bør åpne for likekjønnet ekteskap (2013). ^{x)}

I april 2014 avviste Kirkemøtet dette med 64 mot 51 stemmer. Men på Kirkemøtet i april 2016 stemte 88 av 116 delegater ja til å innføre vigsel for likekjønnede par. På Kirkemøtet 30. jan. 2017 ble en ny liturgi for vigsel av likekjønnede par vedtatt med 83 mot 29 stemmer. De bibeltekstene som alltid har lydt ved ekteskapsinngåelsen, 1 Mos 1+2 og Matt 19, er nå byttet ut med andre tekster (Sal 36 og Kol 3). Men innføringen av Rut 1,16b-17a som valgfri lesetekst virker på meg som direkte misbruk av Bibelen.

Nå har jo både Bispemøtet, Kirkemøtet og Kirkerådet uttalt i løpet av de siste årene at ekteskapet mellom mann og kvinne er vesensforskjellig fra likekjønnet samliv. Å innføre en ny lære og liturgiske ordninger for likekjønnede relasjoner, mangler etter mitt skjønn bibelsk grunnlag. Jfr. hva den tyske teologen Wolfhart Pannenberg har sagt om saken: «De som vil presse kirken til å endre lærenormen i dette spørsmålet, må forstå at *de skyver kirken i retning av et skisma.*» (Sitert i Merton Strommens bok «Kirken og homoseksualitet», 2001).

2. Misvisende påstander i Samlivsutredningen

I hele mitt yrkesaktive liv har jeg arbeidet med gresk språk og kultur, i et teologisk fagmiljø, og homofili-temaet angår meg personlig fordi jeg selv er homofil. Jeg har imidlertid hele tiden stilt meg kritisk til det såkalte Samlivsutvalgets utredning og konklusjon når det gjelder homofilt samliv. Det gjelder fremstillingen av både *den kulturhistoriske bakgrunnen, det bibelske materialet og spørsmålet om menneskeverd og seksuelt samliv* i kirkens samlivsetiske veiledning i dag. (Mer om min egen licsvei i pkt. 12.)

Et særtrekk ved utvalgets utredning var hvordan man søkte å spille apostelen Paulus av banen som veileder i homofilis spørsmålet: "Det er *et åpent spørsmål* om han kjente til *homofili*, slik vi i dag mener at svært mange opplever det, nemlig som en gitt seksuell legning som en person ikke har valgt selv ..." (s. 56). To sider lengre ut er dette blitt forsterket til: "Det er forholdsvis *sannsynlig* at det Paulus skriver om, langt på vei er *noe annet* enn det som vi forholder oss til i dag når temaet er homoseksualitet og homofili" (s. 58). (Mine kursiveringer.) Hva dette "noe annet" består i, blir egentlig ikke kommentert.

Men hvordan vet utvalget dette? I utredningen fra Den norske kirkes lærenemnd (2006) konkluderte halve nemnda med at: «Alt tyder på at Paulus har hatt kjennskap til variasjonen og utbredelsen av homofili og bifili i sin samtid. Det er verdt å merke seg at Paulus ikke vender seg mot homofile. Det er homoseksuelle handlinger han tar et oppgjør med» (Lærenemnda s. 95). Det svekket også troverdigheten til Samlivsutvalgets utredning at den helt så bort fra antikkens vitnesbyrd om varige og trofaste homofile samliv også uavhengig av et mer formalisert lovgrunnlag.

Det er påfallende og lite tilfredsstillende at Samlivsutvalget i sin utredning i realiteten bare har gjort bruk av Lærenemndas ene orientering om «Homoseksuell praksis i den gresk-romerske verden», nemlig den som er utarbeidet av *Turid Karlsen Seim* (selv om de nevner at det var levert to fremstillinger). Seims orientering har etter min vurdering betydelige mangler. Det virker ikke som at hun har gjort bruk av grunnleggende fremstillinger som Hubbards store dokumentsamling, Williams' undersøkelse av romersk homoseksualitet og Brootens avhandling om kvinnelig homoseksualitet i antikken. (Se litteraturlisten.)

I fremstillingen videre gjengir jeg noen vanlige påstander (i ramme) som jeg tar opp til drøfting.

3. Homofilt samliv i gresk-romersk tid

«'EKTE' HOMOFILI VAR UKJENT I ANTIKKEN – OG I BIBELSK SAMMENHENG»

Kategorien «homofilt samliv» er naturligvis moderne som begrep. Men selve fenomenet var allment kjent også i antikken. (*Homofili* = om seksuell orientering; *homoseksuell* = om seksuell adferd.)

La meg nevne noen få eksempler fra *gresk (og romersk) historie* og fra den litterære kanon som hørte til *det kulturelle 'felleseie' for alle med vanlig allmenndannelse i det gresk-romerske miljø* ved begynnelsen av vår tidsregning (Se også omfattende dokumentasjon i Th. K. Hubbard: *Homosexuality in Greece and Rome*, 2003):

(a) Etter det berømte slaget ved Khaironeia i 338 f.Kr. ble det reist et prektig minnesmerke over de falne i «*den hellige skare*» fra *Theben*. «Den hellige skare» var en elitetropp som utelukkende besto av homofile par, og som av den grunn ble holdt for å være særlig tapre, fordi deres gjensidige hengivenhet, beskyttelsesbehov og æresfølelse drev dem til å yte maksimalt i striden, ja, endog gå i døden

^{x)} I januar 2020 ble «Skeivt kristent nettverk» etablert som en medlemsorganisasjon med utspring i ulike pinsevenmiljøer. Den retter seg spesielt mot frikirkelige menigheter og vil formidle overbevisningen om at man kan være kristen og leve i likekjønnet samliv.

for sin elskede. Hvis Paulus dro landeveien på sine reiser mellom nord og sør i Hellas (Apg 17,15; 20,2), passerte han dette monumentet og kunne få frisket opp historien bak. Løvememnetet ved Khaironeia står der den dag i dag. – Under sitt besøk i Athen fikk Paulus også anledning til litt sightseeing. (Apg 17,16.23). Da ville han også se dobbeltstatuen av det homofile paret **Harmodios og Aristogeiton**, et monument som ble reist på torget til ære for deres heltedrap på tyrannen Hipparkhos.

(b) I **Platons** kjente verk «**Symposion**» opptrer bl.a. politikeren Pausanias og dikteren Agathon, som hadde hatt et homoseksuelt forhold til hverandre gjennom 12 år på det tidspunkt som handlingen i «Symposion» er lagt til (416 f.Kr.). Agathon var 18 år da samlivet ble etablert; på Symposions tid har han altså vært omkring 30 år. (Jfr. ill. s. 21.)

(c) I en tekst av **Straton fra Sardes** (100-tallet e.Kr.) beskriver han hvordan en mann kan oppleve erotisk tiltrekning mot tenåringsgutter. Straton avslutter med å si at dersom man tiltrekkes av en som er 18 år eller mer, da betyr det at man ønsker å etablere et gjensidig kjærlighetsforhold.

(d) Et mønster, *der heterofile og homofile kjærlighetsforhold fremstilles som sidestilte alternativer*, finner vi i populærromanen «Efesiske eventyr» av **Xenofon fra Efesos** (100-tallet e.Kr.). Her løper en homo- og heterofil kjærlighetshistorie parallelt og ender med happy ending for begge de nokså jevngamle parene, etter mange dramatiske viderverdigheter. Fortellingens «Romeo» og «Julie»-par er på 16 og 14 år, mens «Romeo» og «Julian»-paret er på ca. 20-22 og 17-18 år. Boken gjenspeiler åpenbart hva ulike lesergrupper kunne finne gjenkjennelse i og mulighet til identifikasjon med. Både i oppbygning og innhold kan boken minne om en moderne TV-serie, for eksempel den populære ungdomsserien «*Skam*».

Underveis i handlingen skjer det tragiske at den unge Hippothoos mister sin første elskede (mannlige) venn i en drukningsulykke. Han betror seg gråtende til kameraten Habrokomes, som også har mistet sin kjæreste: «Du Habrokomes vil nok få se igjen henne som du elsket, og en dag vil du få henne tilbake. Men min Hyperanthes vil jeg aldri mer få se! Og mens han snakket, viste han frem en hårløkk fra sin elskede og gråt sårt over den.» (Xen.Ef.3,3). (Se tekst s. 22-23.)

(e) **Keiser Nero** feiret i full offentlighet minst to bryllupsseremonier med menn. Den romerske historikeren Suetonius forteller en populær vits i samtiden i den sammenhengen: «Hvis Neros far hadde giftet seg med en slik brud, ville verden ha vært et lykkeligere sted.»

– **Keiser Hadrian** hadde et kjærlighetsforhold til den unge grekeren Antinoos (se ill. s. 21). Når det gjelder likekjønnede ekteskap, konkluderer klassisk-filologen C. A. Williams i kapitlet «Marriage between males» i verket *Roman Homosexuality* slik: «It seems clear that some Romans did participate in formal wedding ceremonies in which one male was married to another» (s. 252).

(f) I romersk sammenheng gir forfatteren **Petronius** [*Arbiter*] (samtidig med keiser Nero) i sin roman «*Satyricon*» et tidsbilde av livet i det romerske samfunnet som for så vidt også kan danne en interessant bakgrunn for Paulus' ord i Rom 1 (Se nedenfor). Petronius forteller om to unge studenter som er ute på eventyr. Den ene av dem, som er forelsket i tenåringsgutten Giton, forteller blant annet om deres opplevelser i kjærlighetslivet. (Norsk oversettelse ved Kjell Arild Pollestad, 2014)

(g) Den stoiskpregede forfatteren **Plutark** (1. årh. e. Kr.) drøfter i sin bok «*Erotikos*» et samlivsetisk dilemma: En ung mann blir gjenstand for tilnærmelser fra både hetero- og homoseksuelt hold. Hvem skal han si ja til? En talsmann for homoseksualiteten argumenterer med at «tiltrekningen mot unge gutter og mot kvinner dreier seg om én og samme sak: *Kjærlighet*» (gr.: *erôs*) [*Erotikos*, 751F]).

(h) Den kjente antikkforskeren og teologen **Bernadette Brooten** har undersøkt antikke kilder om **kvinnelig homoseksualitet** (som Paulus omtaler i Rom 1). Hun har blant annet funnet gravsteiner der innskrifter og portretter presenterer de avdøde som et lesbisk ektepar. Brooten tilbakeviser mange påstander i en del toneangivende litteratur om homoseksualitet i antikken. (Se utdraget av bokens konklusjon s. 14.) Hun konkluderer sin fremstilling slik: «Kildene vitner om at seksuell kjærlighet mellom kvinner fantes overalt i Romerriket» (*Love Between Women*, s. 360. (Se ill. s. 21.)

I dag som i antikken er seksualitetens uttrykksformer mangfoldige. Det blir ofte hevdet at seksuelle forhold i antikken mer dreide seg om makt enn om kjærlighet. Særlig i sosiologiske fremstillinger kan dette synspunktet få en nærmest dogmatisk karakter. Men eksemplene ovenfor skulle vise at en slik oppfatning blir alt for enkel og endimensjonal. En annen sak er at seksuelle forhold også i vår egen tid kan være preget av maktstrukturer.

Det hører med til det historiske bakgrunnsbildet at den greske kulturverden i stor grad var preget av en kulturbetinget *bifil* livsstil, blant annet påvirket av dyrkingen av den nakne manns-kroppen i idrett og kunst. Når greske gutter gikk på byen for å titte på jentene, var det knapt noen jenter å se; de ble passet

godt på hjemme. Da kunne målet for ung seksualitet i stedet bli andre gutter. Men dette utelukket jo ikke at noen hadde en grunnleggende likekjønnet seksuell orientering.

Både i antikken og i dag forutsetter nok homoseksuell adferd i hovedsak også en homofil orientering. Samlivsutvalget ønsket å ta «våre erfaringer» i dag på alvor. Men uttalelsen synes i liten grad å ta konsekvensen av at antikke kilder også reflekterer levende menneskers livsopplevelse og erfaringer, nedfelt i kunst og litteratur. Slike kilder vitner om at et trofast homofilt samliv slett ikke var sjeldent i den gresk-romerske kulturkrets. I annen sammenheng har jeg vist til flere eksempler på dette.

4. Bibelbruk i homofilidebatten

Noen vil mene at å gå til bibelteksten for å finne veiledning for kristen livsførsel i dag, blir en form for «tilbakeskuende» bibelbruk som ikke er hermenevtisk forsvarlig. Men vi risikerer i motsatt fall etter mitt skjønn å havne i en bruk av det bibelske materialet som blir rent abstrakt, løsrevet fra tekstene som handler om homoseksualitet, f.eks. Rom 1, 1 Kor 6 og 1 Tim 1,

For at temaet skal ha relevans, er det derfor innledningsvis grunn til å stille spørsmålet om forholdet mellom den historiske forståelse av bibelteksten og vår bruk av den i dag,

Vi vet at Jesus møtte utstøtte og marginaliserte mennesker med en oppsiktsvekkende åpenhet og varme, uten fordømmelse. Et godt eksempel er Jesu møte i fariseeren Simons hus med kvinnen som levde et syndefullt liv, **Luk 7,36-50**. Jesus møter henne som et medmenneske, uten fordømmelse.

Andre tekster som også viser hvordan Jesus møter mennesker som har en livshistorie med seksuelle synder, er **Joh 7,53 – 8,11** (om kvinnen som ble grepet i ekteskapsbrudd), og **Joh 4** (den samaritanske kvinnen ved brønnen).

I alle disse tre tilfellene blir kvinnen seksualliv omsnudd ved Jesu uventede utstrakte kjærlige holdning. Kvinnene får et kall til en ny livsførsel etter Guds vilje.

«Dersom Bibelen skal være en norm for oss, kan vi ikke la tekstenes utvidede mening, dvs. den «nye» mening den får lest i møte med nåtiden, oppheve og sette til side den historiske og bokstavelige mening i Skriften.» (prof. Karl Olav Sandnes, i Luthersk Kirketidende, 7/2000.)

Sandnes' artikkel presenterer grunnleggende *hermenevtiske* (tolkningsmessige) overveielser til spørsmålet om en forsvarlig bruk av bibeltekstene i dagens samlivsetiske debatt.

Apg 10-11 og **15** blir også brukt som eksempel på at Skriften kunne bli satt til side, nemlig ved inkluderingen av hedningene i gudsfolket. Men det stemmer ikke. Apostelen Jakob viste til at Skriften faktisk flere steder sier ja til hedninger i gudsfolket. (Se Richard Hays' drøfting av disse tekstene.)

«KJÆRLIGHETSBUDET STÅR OVER ENKELTBUDENE»

Det dobbelte kjærlighetsbudet blir for mange avgjørende for å kunne si ja til homofilt samliv. Tidligere biskop Laila Riksaasen Dahl sier det slik: «Når de skriftlærde gransket lovens bokstav, refset Jesus dem for ikke å ha grepet lovens dypere mening: Kjærligheten til Gud og til nesten. Matt 23 ble i denne sammenheng utslagsgivende for meg. Ved mitt ønske om å overholde de etiske formaninger, syntes jeg at jeg mistet kjernen i Jesu måte å møte mennesker på. Slik handler det om forholdet til nesten. Jeg så at jeg forsømte 'det som veier mer i loven: rettferdighet, barmhjertighet og troskap'. (Matt 23,23). Nestekjærligheten er et av lovens to store bud. Jeg finner det umulig å være med på å sette strengere krav til andre enn til meg selv.» (L. Riksaasen Dahl, 2007)

Denne måten å spille kjærligheten ut *mot* budene på, er etter mitt skjønn uholdbar. Jeg tror at Guds kjærlighet er større enn vår kjærlighet, at Guds vilje er den beste for meg og min neste. Skriftens vitnesbyrd om forholdet mellom kjærligheten og budene bekrefter dette. Jesus sier: «Hvis dere holder mine bud, blir dere i min kjærlighet, slik jeg har holdt min Fars bud og blir i hans kjærlighet» (Joh 15,10). Apostelen Johannes sier: «Kjennetegnet på at vi elsker Guds barn, er at vi elsker Gud og holder hans bud. Å elske Gud er å holde hans bud.» (1 Joh 5,2-3), og: «Dette er kjærligheten: at vi lever etter hans bud» (2 Joh 6). Apostelen Paulus sier at budene «sammenfattes i dette: Du skal elske din neste som deg selv. (...) Derfor er kjærligheten oppfyllelsen av loven» (Rom 13,9-10).

Det er etter mitt skjønn et påfallende trekk ved dagens kirkelige debatt i hvor liten grad det bibelske materialet trekkes inn i drøftingene. Debatten dreier seg mer om allmenne temaer som demokrati og (menneske-)rettigheter («Jeg har rett til ...», «Jeg har krav på ...»).

Det er ellers et tankevekkende trekk ved den såkalte Samlivsutredningen at det ikke foretas noen analyse av de greske uttrykkene for *kjærlighet*. Man sidestiller for eksempel den erotisk ladede Salomos

Høysang og den ikke-erotiske teksten i 1 Kor 13 («Kjærlighetens høysang»), skrevet av den «asketiske» Paulus. Men de verbene som i NTs omverden brukes med erotiske/seksuelle konnotasjoner (*erâa*, *éramai*), forekommer overhodet ikke i NT! Se f.eks. C. S. Lewis' bok «Om kjærlighet» (norsk utg. 2019).

5. Jesu forbilde

«JESUS HAR IKKE SAGT NOE OM HOMOFILI»

I homofilidebatten er det ofte blitt hevdet at Jesus ikke har ytret seg til dette temaet, men det er etter mitt skjønn misvisende. Jesus har uttalt seg klart om rammene for seksuallivet (**Matt 19,3-12 / Mark 10,2-12**). Og han knytter da uttrykkelig til skapelsesberetningens fremstilling av kjønnsdifferensieringen mellom mann og kvinne som grunnleggende for seksuelt samliv (**1 Mos 1,26-27 og 2,24**). Et tilsvarende forhold finner vi også hos apostelen Paulus (**Rom 1,26f**).

Både i Matt 19 og i Rom 1 brukes begreper som er hentet fra den greske teksten til Første Mose-bok: I stedet for “mann” og “kvinne” står det i grunnteksten (av) *hankjønn* og (av) *hunkjønn*. Gud skapte mennesket, ... Til *hankjønn* (mann) og *hunkjønn* (kvinne) skapte han dem. (Se tekst s.19.)

I den senere tid har boken «Bible, Gender, Sexuality», av den amerikanske teologen *James V. Brownson* skapt debatt når det gjelder forholdet mellom Matt 19 / Rom 1 og 1 Mos 1-2. Brownson hevder at talen om mann-kvinne og uttrykket «de to skal være ett [kjød]» ikke er fokusert på kjønnsdifferensiering («gender complementarity»), men på likhet og felleskap («kinship bond»). Selv om dette *normalt* vil være en relasjon mellom kvinne og mann, mener Brownson at dette ikke er *normativt* å forstå. Dette «kinship» kan derfor også åpne for homofilt samliv. Brownsons forståelse av 1 Mos 1 og 2 har fått motbør fra gammeltestamentlige forskere. Han er også blitt spurt om hvordan da tekster som 1 Kor 6,16 og Efes 5,32 skal forstås. Etter mitt skjønn har Brownson ikke gitt tilfredsstillende svar. (Om Jesu forhold til gt.lig samlivsetikk, se også R.A.J.Gagnon.)

Når Jesus taler om ekteskap og skilsmisse, slår han fast at det bare finnes én gudvillet ramme om det seksuelle samliv: det monogame ekteskap mellom mann og kvinne. Til livet i dette ekteskap kjenner han bare ett alternativ: livet i enslig stand, frivillig eller ufrivillig (jfr. Matt 19,12).

At Jesus ikke uttrykkelig omtaler homofilt samliv, kan bare bety at han her forutsetter det som var den allmenne jødiske oppfatningen i samtiden. Det er hermenevtisk (tolkningsmessig) uforutsvarlig å tolke en slik ‘taushet’ som tillatelse.

Det kan være grunn til å fremheve noen viktige poenger i forbindelse med *Jesu ord om ekteskap og ugift stand* i tekstavsnittet fra **Matt 19,3-12 = Mark 10,2-12** (se *tekst-vedleggene* på side 19):

(1) GT og jødedommen var kategorisk avvisende til kastrering (5 Mos 23,1; jfr. 3 Mos 21,20; 22,24). Når Jesus i v. 12 bruker vendingen *evnûkjizâ heavtûs* = ordrett: «å ‘evnukkisere’ seg selv», er uttrykket brukt i *overført* mening, om frivillig å gi avkall på seksuelt samliv (Bibel-2011: «har gjort seg selv lik en evnukk»; men NO-2005: «å gi avkall på kjønnsliv»). Slik har det også vært forstått i praktisk talt hele kirkens historie. Jfr. allerede Klemens av Alexandria: «Den ekte evnukk er ikke den som ikke *kan*, men den som ikke *vil* ...» (*Paed.* 3.4.26). Når det tales om *sølibatet* i oldkirken, var det vanlig å skjelne mellom ‘evnukker av nødvendighet’ og ‘evnukker av fri vilje’ (slik f.eks. Hieronymus, *Ep.* 22.19).

(2) Jesus forutsetter altså at noen mennesker ikke inngår ekteskap og dermed avstår fra seksuelt samliv «for himmelrikets skyld».

Enda tydeligere ser vi i Luk 18,28-29 at Jesus forutsetter at disippelskapet kan medføre et sølibatært liv. Men han gir samtidig et løfte om at de «skal få mangedobbelt igjen», både her i tiden og i evigheten.

Det er en likhet mellom hvordan Jesus og Paulus tenker på dette punkt (jfr. 1 Kor 7,26; 9,5.12). Når Paulus drøfter spørsmålet om ekteskap og singelliv i 1 Kor 7, skjer det i tilknytning til tradisjonen fra Jesus. I 1 Kor 7,10-16 ser vi hvordan Jesusordene spiller en viktig rolle i tidlig kristen samtale om ekteskapet. Samtidig viser teksten et tidlig behov for å ta opp ting utover det som er adressert i tradisjonen. Ifølge både Matt 19 og 1 Kor 7 gjelder det likevel at ekteskapet blir sett på som et livslangt monogamt forhold mellom mann og kvinne. Modifikasjonene berører ikke denne normative visjonen av hva et ekteskap er. (K. O. Sandnes).

(3) Jesus vurderer enslig stand mer positivt enn vanlig i jødedommen. Se også *Paulus*, 1 Kor 7,7 og 7,25ff.

Vi vet at både GT (Hellighetsloven i 3 Mos 17-26) og jødedommen i nytestamentlig tid var kategorisk avvisende overfor enhver form for homoseksuell adferd. Dersom Herren og hans apostler virkelig hadde ment å åpne for at også homoseksuelt samliv kan være en legitim samlivsform, skulle man ikke da ha ventet at vi i det minste hadde sett en *antydning* av dette i Jesu undervisning («Dere har hørt ..., men jeg sier dere»)? Hvorfor finner vi ikke det? Grunnen er etter mitt skjønn klar: Hverken Jesus selv eller apostlene har ment å introdusere noen slik radikal nyorientering innenfor samlivsetikken.

Til påstanden om at Jesus var mer liberal i samlivsetiske spørsmål enn hva som var vanlig innen jødedommen i hans samtid, viser gjennomgåelsen av tekstene om ekteskap og skilsmisse snarere at han var strengere enn mange jødiske lærde i samtiden.

(Blant de mer kuriøse innslag i homofilidebatten er spørsmålet som fra tid til annen dukker opp: Var det et homoerotisk forhold mellom Jesus og Johannes («den disippelen som Jesus hadde kjær», Joh 13,23) eller Jesus og Lasarus (Joh 11,3.35)? I korthet kan det til en slik tanke påpekes at substantivet *erôs* og de verb som i NTs omverden brukes med erotiske/seksuelle konnotasjoner (*erââ, éramai*) overhodet ikke forekommer i NT. De aktuelle verbene i NT (*filéâ* og *agapââ*) kan i mellom-menneskelige relasjoner brukes om kjærlighet mellom foreldre og barn, mellom søsken og mellom nære venner.

Det sier mye om vår seksualiserte tid at mange ikke kan tenke seg at noen på alvor «avholder seg fra seksuelt samliv for himmelrikets skyld» (Matt 19,12). Jfr. fleipe-kommentaren til *Dan Browns* fantasi-påstand i «Da Vinci-koden» (2004) om et seksuelt forhold mellom Jesus og Maria Magdalena: «Så var han iallfall ikke homo».

Jeg finner ingen spor i Bibelen av at Jesu åpne hjertelag for alle utstøtte medførte at han opphevet Guds bud for menneskelig samliv. Tvert imot virker det som at han bekreftet de utstøttes menneskeverd ved for det første å *møte dem uten fordømmelse*, og dernest å vise dem tiltro til mulighetene for at livet kan bli annerledes, og å *gi dem et personlig ansvar for virkeliggjøringen av det nye livet, et liv etter Guds vilje* (Joh 8,11). «Jesus som ikke fordømmer, kan ikke brukes som argument for å flytte de grenser som Bibelen som helhet opererer med for rett og galt» (K. O. Sandnes).

Jesus forutsetter for øvrig at seksualitet er noe som er begrenset til denne verden, for å sikre at slekten skal kunne opprettholdes: «Etter oppstandelsen hverken gifter de seg eller blir giftet bort; nei, de er som engler i himmelen» (Matt 22,30).

Jesus levde avholdende, og han blir betraktet som målestokken på sann menneskelighet. Da kan jeg også leve avholdende og samtidig stole på at jeg til sist ikke vil tape på det. Som den homofile teologen *Wesley Hill* sier (i boken «Washed and waiting», s.77): Sann Kristus-lik hellighet er det samme som sann menneskelighet. Å avstå fra homoseksuell adferd er å si ja til et fullt, rikt og overflodspreget liv.

Kirkens holdning representerte en etisk og religiøs *motkultur* i en *mindretallsituasjon* i den gresk-romerske verden. Likevel maktet den å møte alle mennesker med Jesu *kjærlighets* sinnelag, i troskap mot evangeliets *sannhet*.

6. Hva visste Paulus om homoseksualitet?

«PAULUS VISSTE IKKE HVA (EKTE) HOMOFILI VAR»

Apostelen Paulus blir stundom fremstilt som en person nærmest uten nærkunnskap om menneskenes ulike livsvilkår. Dette er historisk uholdbart. Noen talende observasjoner:

Paulus er en av de få antikke forfattere som omtaler *både mannlig og kvinnelig homoseksualitet* (Rom 1,26). Og omtalen av homoseksuell adferd i 1 Kor 6 viser at dette representerte en *kjent virkelighet fra livet* for ham: «Slik var noen av dere før», sier han i v. 11.

Paulus' valg av *språklige uttrykk* i brevene tyder også på at han har god innsikt i samtidens seksualetiske forhold.

Med tanke på samlivsetikken er det dessuten viktig å påpeke at tekstene viser at Paulus var fortrolig med *de sosiale og kulturelle forholdene* i gresk-romersk storbykultur:

Han kom fra universitetsbyen *Tarsus* og hadde en god hellenistisk utdannelse og utvilsomt en bred kulturinnsikt, ervervet gjennom omfattende og årelang reisevirksomhet rundt om i Romerriket og gjennom møter med mennesker fra alle slags kulturelle, sosiale og religiøse sammenhenger – fra romerske guvernører og greske filosofer til rabbinerkolleger i synagogen og vanlige hverdags-mennesker som oppsøkte hans teltmakerverksted på strøket i Romerrikets storbyer.

Paulus hadde sin base i *Antiokia*, som var kjent for et mangfoldig seksuelt liv, farget av at byen lå i et kulturelt krysningsspunkt mellom øst og vest, med bl.a. utbredt både hetero- og homoseksuell prostitusjon.

Han hadde et treårig opphold i *Efesos*, med dens multikulturelle og seksualetisk pluralistiske karakter.

I *Korint* bodde han i halvannet år, en by som hadde et rykte for sitt homoseksuelle liv. Den stoiske filosofen Epiktet spør for eksempel en elev som han synes viser en kritikkverdig adferd, om man nå skal betrakte ham som «en borger av Korint» [= homoseksuell] (Disc 3.1.34.). Korint er blitt karakterisert med følgende sammenligning i en Korinterbrevskommentar: «All of this evidence together suggests that Paul's Corinth was at once the New York, Los Angeles and Las Vegas of the ancient world [m.a.o.: 'business, show og sex' ...] (G.M.Fee). Fra Korint skriver Paulus sitt brev til menigheten i Roma.

Når Paulus under sin andre misjonsreise besøker *Athen*, kommer han til selve senteret for gresk kultur og tenkning. Dette er byen hvor både *Platon* og *Aristoteles* hadde etablert sine filosofi-skoler, som ethvert dannet menneske kjente til. Paulus var derfor utvilsomt fortrolig også med samtidens *filosofiske og livssynsmessige debatt-temaer*. ✕

De antikke tekstene som det er vist til ovenfor i avsnitt 3, får her være tilstrekkelige som et lite bidrag til bildet av det samfunnet som apostelen Paulus levde og virket i. Hvordan skal vi på denne bakgrunn tenke oss en Paulus i diskusjon med stoiske og epikureiske filosofer på torget i Athen, i moraldebatt med lærde rabbinerkolleger i synagogen, i samtale med alle slags mennesker som myldret gjennom håndtverkerstrøket i Korint, i fortrolig sjelesorg med en nyomvendt homse som hadde sluttet seg til menigheten, – uten at han også hadde litt peiling på hvordan folk kunne innrette seg på det seksuelle området i det mangslungne storbylivet som omga ham?

7. En balansert Paulus

Samlivsutvalget siterer Gal 3,28: «Her er ... ikke mann og kvinne. Dere er alle én i Kristus,» men undrer seg over at dette utsagnet synes å stå i motsetning til andre og mer «hierarkiske» Paulus-tekster (s. 59-60).

Personlig opplever jeg imidlertid at Paulus er befriende balansert, når han skal svare på samlivsspørsmål som har dukket opp etter at han hadde forlatt stedene der han hadde forkynt og undervist gjennom måneder og år (Korint, Efesos) – eller planlegger besøk til (Roma):

(a) Rom 1, 26-27 (+ v. 18-32)

Litteraturen til dette tekstavsnittet er overveldende. En drøfting kan lett bli svært overfladisk. Jeg vil her søke å avgrense meg til noen synspunkter på den språklige siden ved brevtteksten. For oversiktens skyld kan det innledningsvis være nyttig å referere kort noen nyere forsøk på tolkninger som etter mitt skjønn innebærer en uforsvarlig begrensning av ordenes gyldighet og rekkevidde. (Teksten er gjengitt på side 19. Til det følgende, se også f.eks. MFs Læreråduttaalelse 1988 og 1993)

1) Noen har hevdet at Paulus i Rom 1,26f først og fremst drøfter *kultisk homoseksualitet*. Allerede sammenhengen med den etterfølgende lastekatalogen i Rom 1,29f gjør dette urimelig, idet ingen seksuelle synder nevnes. Kultisk prostitusjon hører hjemme i den tempelprostitusjon som vi kjenner fra kanaaneisk og lilleasiatisk religion. Men dette spilte liten rolle i Roma.

2) Det har vært vanlig å hevde at Paulus bare kjente til den form for homoseksualitet som betegnes ved begrepet *pederasti* (seksuell omgang mellom voksne menn og unge gutter). Men i så fall er det underlig at Paulus ikke bruker noen av de begrepene som vi kjenner fra antikke tekster med referanse til dette fenomenet (*paiderastes, paidika, paidofthoros*, etc.; utvalget av ord er stort).

Dessuten: Teksten begrenses ikke til mannlig homoseksualitet, men inkluderer også kvinnelig.

3) Noen har ment at teksten handler om *heteroseksuelle personer som begynner å innlate seg på homoseksuelle forhold*. Men teksten er ikke så individualistisk orientert. Den skildrer det universelle frafall fra den sanne gudskunnskapen og innlater seg ikke på individual-psykologiske tankebaner.

4) I norsk sammenheng har en variant av synspunktet i pkt. 3 vært fremmet av *Inge Westly* i to artikler i Luthersk Kirketidende (nr. 15 og 20, 2005). Han tolker Rom 1, 26-27 som et utsagn med relevans bare for en *promiskuøs (tøylessløs) homoseksualitet*. Det ville innebære at «en homofil seksualitet uten en promiskuøs karakter er ikke innenfor synsvinkelen i denne teksten.» Det blir da uholdbart «å legge denne teksten til grunn ved vurdering av en ikke-promiskuøs homofili, og som ledd i en avvisning av enhver form for homofilt samliv i vår tid».

Westly bygger i betydelig grad på et av bidragene i boken «*Homosexuality, Science and the 'Plain Sense' of the Scripture*», redigert av nytestamentleren *David L. Balch* (2000). Det gjelder artikkelen «Natural and Unnatural Use in Romans 1:24-27: Paul and the Philosphic Critique of Eros» av *David E. Fredrickson*. Fredrickson argumenterer for at Rom 1 dreier seg om en fordømmelse av tøylessløs, promiskuøs sex; Paulus «expressed no negative argument against homosexuality either in Romans 1 or in 1 Corinthians».

Fredricksons artikkel ble grunnleggende imøtegått av en annen bidragsyter i dette samleverket, nemlig *Robert Jewett*, med artikkelen «The Social Context and Implications of Homoerotic References in Romans».

Fredrickson (og Westly) mener at teksten må forståes innen en hellenistisk *moralfilosofisk kontekst*. Det er ikke tvil om at man i Rom 1,18-32 finner en rekke ord og uttrykk som kan forbindes med

✕ Når det gjelder fenomenet *pederasti*, er det verd å merke seg at de kristnes kritikk retter seg mot selveste *Zeus*, den høyeste gud i den greske gudeverden, for hans forhold til den unge gutten Ganymedes. «Hvordan er det mulig et en gud kan være ... en som ligger med menn?», spør kirkefaderen Aristides i den eldste bevarte kristne apologi, kap. 9 (100-t. e.Kr.).

stoicismen. Men hele tekstavsnittet innledes med en rekke *skapelsesorienterte* utsagn som ville være utenkelig i en stoikers munn. Begrepsbruken viser bare Paulus' kompetanse som kommunikator. Han er fullt fortrolig med samtidens filosofiske og etiske terminologi, og er i stand til å formidle sine tanker på en måte som overfor adressatene i Roma vil bidra til å understeke argumentasjonens allmenngyldige karakter.

Apostelen Paulus har utvilsomt hatt godt kjennskap også til seksualetiske skyggesider ved den gresk-romerske storbykulturen, inklusive ulike former for «tøylesløst kjønnsliv».^{*)} Men gjennom den ensidige fokuseringen på en «promiskuøs homofil seksualitet» i Westlys artikkel blir bildet av homoseksualitet i antikken skjevt. Både GT (Hellighetsloven) og jødedommen i nytestamentlig tid er kategorisk avvisende overfor enhver form for homoseksuell adferd, og jeg finner det ikke sannsynliggjort at Paulus skulle vende seg bare mot særskilte (tøylesløse) utslag av seksualiteten. Paulus var utvilsomt kjent med at det både i den hellenistiske og romerske kulturkrets fantes eksempler på trofaste homofile parforhold uten noen spesiell promiskuøs karakter, uten at dette endrer på hans prinsipielle syn.

Det er verd å merke seg at den såkalte «lastekatalogen» som avslutter Romerbrevets kap. 1 (v. 29-32), ikke inneholder noen henvisninger til seksuelle forgåelser. (Begrepet "umoral" i v. 29 i Bibel/2011 gjengir det greske substantivet *ponêria* som ikke har spesifikke seksuelle konnotasjoner (= usselhet, ondskap; NO-30 = vanart).

5) Det er heller ikke mulig å begrense tekstens gyldighet ved å si at Paulus her forbinder homoseksualitet med *hedenskapet*, slik noen har hevdet. (Se bl.a. drøftingen i Halvor Moxnes' artikkel «Hedningenes synder?» (NTT, 1/1993). Teksten beskriver et universelt frafall, hvor både jøder og hedninger er implisert. Derfor henspilles det i Rom 1,18ff flere ganger på den gammeltestamentlige syndefallsberetningen.

Mottakerne av brevet

Adressatene for Romerbrevet må ha forstått hva teksten handler om. Og de var ikke filosofer. *Bernadette Brooten* har tegnet et levende og psykologisk sannsynlig bilde av mottakerne, og dermed også antydnet en tolkningsramme for teksten (i boken «Love between women», 1996, p. 300-302). Hun skriver blant annet:

- Vi er i en romersk huskirke. En jødisk kvinne står og lytter intenst mens brevet fra Paulus blir lest opp for første gang. Når hun hører om menn som brenner i begjær etter hverandre, tenker hun på 3. Mosebok, en tekst som hun har hørt i synagogen så mange ganger helt siden hun var barn.

En gammel blind mann som har dyrket mange guder i sitt liv, sitter på en benk i nærheten av henne og følger like nøye med. Et øyeblikk vandrer tankene hans tilbake til da han som ung ble tatt til fange og gjort til slave. Han måtte lese høyt for sin herre, som var en romersk jurist. Og han husker han leste om en diskusjon mellom stoikere om den naturlige lov for eieren sin.

Konen hans, omkring femti år gammel, prøver hardt å holde seg våken, der hun sitter sammenkrøket i et hjørne. Hun har nettopp kommet fra en lang dags arbeid i deres *taverna*, en liten bod på hjørnet, der hun serverer kundene varme retter fra dype keramikkboller. Når hun hører om «unaturlig kjønnsliv», våkner hun til. Hun kan ikke lese, men hun kjenner den menneskelige natur og har sett alle slag i sin taverna. To unge kvinner kom til boden hennes i dag, med armene rundt hverandre. Da de gikk, slengte en av kundene en bemerkning etter dem. Konen vet at de to jentene er jomfruer og at de som henne selv tror på Kristus. Hun anstrenger seg for å høre hva Paulus har skrevet om unaturlig kjønnsliv.

Den mest lærde personen i forsamlingen, en jødisk mann fra Alexandria, gjenkjenner Paulus' henspillinger på jødiske skrifter mot hedensk gudsdyrkelse. Han skal holde en preken når lesningen av brevet er ferdig, og han repeterer i tankene noen synspunkter fra blant annet Salomos Visdom som han kanskje kunne legge frem.

Bernadette Brooens skisse minner oss om at adressaten for Romerbrevet var *menigheten* i Roma, som besto av vanlige jøder (og hedninger) som var kommet til tro på Jesus. De kunne gjenkjenne motiver i brevet fra sin egen kultur, dvs. fra jødisk litteratur, fra filosofi som ble diskutert på markedsplassen, fra det folk pratet om på gaten og i tavernaene.

Når lesningen av brevet var fullført, samtalte trolig de som var til stede i huskirken, om det.

*) Se også ovenfor, side 3, pkt. f (om Petronius' bok «Satyricon»).

Noen enkeltmomenter til forståelse av teksten.

For Paulus er det overordnede anliggende i det første kapitlet av Romerbrevet åpenbart å vinne forståelse for at når det har skjedd en grunnskade på den 'vertikale' relasjonen Gud–menneske, så kan denne grunnskaden eksemplifiseres og synliggjøres ved de skadede relasjoner også på det 'horisontale', mellommenneskelige plan, og aller tydeligst i de mest intime relasjoner, innenfor seksuallivet. Paulus omtaler både kvinnelig og mannlig homoseksuell adferd som ett av flere *eksempler* på følgene av den tapte gudskunnskap, ved siden av en serie andre eksempler (i v. 28-32). Grunnskaden i menneskenes gudsrelasjon får altså følger på det mellommenneskelige plan som *alle* mennesker deler, og som har *universell* karakter. Paulus' overordnede anliggende i hele tekstavsnittet er åpenbart å bekrefte tesen i Rom 1,16f, ved å vise at mens alle mennesker har syndet og mangler ære for Gud, har også alle fått nåde ved Kristi soningsdød for syndere.

At hensikten med avsnittet Rom 1,24-27 *primært* er prinsipielt teologisk, ikke avgrenset bare til situasjonen i Roma (og derfor heller ikke med en forpliktelse begrenset i tid og rom), fremgår etter mitt skjønn særlig ved de mange *gammeltestamentlige*, særlig *skapelsesteologiske*, referansene (se tekstvedleggene). Dette preger også Paulus' språk i denne teksten, som kan oppleves som mer 'distansert' og teologisk argumenterende. Noen eksempler på språkbruken:

(a) Språket i hele avsnittet Rom 1,18-32 er preget av ord og vendinger fra GT og jødedommen. Bruken av de nærmest synonyme begrepene *homoiôma* («likhet», avbildning, bilde) og *eikôn* (bilde) i v. 23 svarer til uttrykksmåten i 5 Mos 4,15-18 LXX – om forbud mot gudebilder.

(b) Paulus bruker i v. 26-27 *ikke* de vanlige ordene «kvinner» og «menn», men derimot to ord som egentlig betyr «(av) hunkjønn, kvinnelig» (gresk *thêlys*) og «(av) hankjønn, mannlig» (gresk *ársên*). Samme språkbruk finner vi i den greske oversettelsen av 1 Mos 1,27 – om skapelsen av mennesket: «Og Gud skapte mennesket (hebr.: *ha-adám*), i Guds bilde skapte han det, til hankjønn (mann) og hunkjønn (kvinne) skapte han dem.»

(c) At avvisningen av homoseksuell adferd ikke primært gjelder konkrete personers handlinger, men knytter tilbake til skapertanken og er ledd i et prinsipielt og allment resonnement, understrekes også ved *bruken av bestemt artikkel* i v. 26-27: kvinnene (*hai thêleiai* = «de av hunkjønn») og mennene (*hoi ársenes* = «de av hankjønn»). Den bestemte artikkel tjener her til å fokusere nettopp på *arten* og ikke individene (såkalt *generisk artikkelbruk*, dvs. som artsbestemmelse. – En tilsvarende generisk artikkelbruk har vi i et uttrykk som Mark 2,27: «Sabbaten ble til for menneskets skyld, dvs. sabbaten som sådan; mennesket som art, skapning.

(d) Enkelte forskere (blant andre James Brownson) har hevdet at omtalen av kvinner i v. 26 *ikke* dreier seg om *lesbisk sex*. Men den språklige utformingen taler mot denne påstanden. Vers 26b og 27a står parallelt bundet sammen ved de sideordnende konjunksjonene *te ... te* («både ... og»), og adverbet *homoiôs* («likedan», «på samme måte») viser at utsagnene skal forstås parallelt. Substantivet *kjrêsin* («bruk») må suppleres med et underforstått «av mannen» i v. 26b, tilsvarende «av kvinnen» i v. 27a.

Strukturen kan synliggjøres slik:

For både kvinnene deres byttet ut det naturlige samliv [med mannen] ...

(med det som er strid med naturen),

og på samme måte forlot (egtl. partisipp) mennene det naturlige samliv med kvinnen ...

(og ble ... tent av begjær etter hverandre)

Bernadette Brooten har i sin avhandling *Love between women* (se art II, s. 1) overbevisende eksegert v. 26b til å gjelde lesbisk seksualitet. Når bl.a. J. Brownson går mot dette, skyldes det åpenbart at han mener at Paulus ikke kjente til kvinnelig homoseksualitet.

(e) Uttrykket *tên askjêmosynên katergazómenoí* (NO: «drive utukt») i v. 27b svarer til begrepsbruken i 3 Mos 18,6ff og 20,11ff (lover om kjønnslig omgang), der det sjeldne ordet *askjêmosynê* (*skam, skamløs gjerning*) nærmest er en teknisk term for de forbudte former for samleie. Den greske GT-oversettelsen LXX bruker her uttrykket *tên askjêmosynên apokalyptô* (ordrett «avdekke skammen») ≈ *ha samleie med* (om illegitim seksuell kontakt). Paulus alluderer i v. 27 åpenbart bevisst til Hellighetsloven i 3 Mosebok.

(f) Også bruken av de greske tempusformene (konstaterende og/eller ingressiv *aorist* i stedet for en 'sosiologisk' beskrivende *imperfektum*) fokuserer på det prinsipielle anliggende i resonnementet: Følgene for menneskeheten av at synden

kom inn i verden, ble at hjertene ble formørket (v. 21), mennesket begynte å dyrke det skapte istedenfor Skaperen (v. 23-25), og kjønnsparitetet i menneskeslekten ble skadet (v. 26f) – alle verb i *aorist*. Dersom teksten skulle ha til hensikt å gi en nærmest sosiologisk beskrivelse av *måten* visse mennesker i samtiden levde på, burde man heller ha ventet imperfektum i disse versene (jfr. vekslingen aorist og imperfektum i beskrivelsen av syndflodgenerasjonen i Luk 17,27f).

– En anskuelig parallell til en slik tempusbruk som i Rom 1 finner vi i den kjente «Påskepreken» av *Meliton av Sardes*: Menneskets (menneskeskapningens) skjebne etter syndefallet blir omtalt ved verb i *aorist* (avsn. 48–49), mens de videre følger dette fikk i menneskenes konkrete historie blir beskrevet ved *imperfektum* (nesten alle verbformer i avsn. 50–56).

Sammenfattende: Avvisningen av homoseksuell adferd i Rom 1 gjelder ikke primært konkrete personers handlinger, men knytter tilbake til skapertanken og er ledd i et prinsipielt og allment, teologisk resonnement.

En historisk forståelse av Rom 1,26f gir ikke grunnlag for å begrense utsagnene til bare å gjelde spesielle, sosialt betingede uttrykksformer for homoseksualitet, som for eksempel pederasti, kultisk homoseksuell prostitusjon, homoseksuell prostitusjon i bordeller eller spesielt promiskuøs homoseksuell adferd. Heller ikke er det mulig å begrense teksten til å gjelde homoseksuell adferd hos ellers heteroseksuelle mennesker.

Homoseksualitet er et *eksempel* på den tapte gudskunnskap, ikke selve synden fremfor alle andre (Lastekatalogen v.28-32 inneholder ingen omtale av seksuelle synder.).

Homoseksualitet var et kjent fenomen for mottakerne av brevet. Teksten viser også at Paulus er opptatt av *adferd*, ikke disposisjon. «Paulus forholdt seg til skapelsen og Loven som etisk og moralsk grunnlag. Disse så han som forpliktende for alle mennesker, uansett personlig utgangspunkt (Rom 2,13-15). Ansvar er ikke knyttet til den enkeltes evner eller utgangspunkt, men til hvordan man handler i forhold til Guds bud.» (MFs Lærerrådsuttalelse, 1993).

(b) 1 Kor 6-9-11

I 1 Kor 5,1 – 6,20 drøfter Paulus forskjellige etiske problemer som han har fått spørsmål om etter at han har forlatt Korint. I tekstavsnittet 6,9-11 nevnes 10 synder som utestenger fra Guds rike. (Teksten er gjengitt på s. 20 i manus.)

To begreper i v.9 betegner homoseksuell aktivitet. Det har vært mye diskusjon om betydningen av disse ordene, etter mitt skjønn med liten grunn.

Det viktigste ordet her er et gresk ny-ord, *arsenokoitês* (flertall *arsenokoitai*), som kan oversettes med «menn som ligger med menn». Paulus var kanskje den første som brukte ordet.^{*} Det er imidlertid ingen grunn til å problematisere ordets betydning av den grunn. La meg ta en norsk parallell: På slutten av 70-tallet dukket ordene *elveredder* og *styreleder* for første gang opp i norske media. Men den journalisten som første gang brukte ordene, kunne likevel regne med at leserne umiddelbart forsto dem. Ordene besto jo av kjente elementer og fulgte vanlige regler for hvordan vi lager sammensatte ord. I dette tilfellet dreier det seg om en type sammensetninger der *første ledd er objekt for handlingen i andre ledd, som altså må være et verbalsubstantiv*. En *elve-redder* er en som redder (Alta-)elva, mens en *styre-leder* er en (kvinne eller mann) som *leder styret*. (L/S § 18e⁴)

Det greske ordet *arseno-koitês* er dannet på samme måte. Første ledd *arsen* betyr *hankjønn(s-vesen)*, *mann* (samme ord som i 1 Mos 1,27!), andre leddet *-koitês* er beslektet med at par verb som betyr *bringe til sengs, ligge med, ha samleie med*. Ordet som Paulus bruker, betyr demed ordrett *hankjønns-samligger*. Det betegner en person av hankjønn som utfører seksuelle handlinger med en annen person av samme kjønn. I seg selv sier ordet ingenting om partenes alder. ^{***)}

Dette substantivet er høyst sannsynlig dannet med bakgrunn i den greske oversettelsen av 3 Mosebok, i den såkalte Hellighetslovens forbud mot sex mellom menn, 3 Mos 18,22 og 20,13. Selv en som ikke kan gresk, vil fornemme slektskapet med ordet som Paulus bruker, når det i 3 Mos 20,13 med en ord-for-ord-oversettelse lyder: «Den som ligger (*koimêthê*) med en mann (*arsenos*) [slik man har] samleie (*koitê*) med en kvinne ...» Den *verbale* uttrykksmåten i 3 Mosebok ('å ligge med en mann') er hos Paulus blitt omformet til et *substantiv* ('en manns-samligger').

Forskeren Dale Martin har i boken *Sex and the Single Savior* (som James Brownson slutter seg til) en svært mangelfull drøfting av dette begrepet, blant annet med en nærmest pinlig svak behandling av fenomenet sammensatte ord i gresk. I NT finner vi en rekke sammensatte ord som er dannet på samme

^{}) *Arsenokoites* er ifølge den greske TLG-databasen belagt vel 70 ganger, utelukkende i (jødisk-)kristne tekster, oftest i komm. til 1 Kor 6.)

*^{**}) De som hevder at uttrykksmåten skulle være begrenset til *pederasti* og dermed ikke er aktuelt i våre dager, synes ellers å ha fullstendig oversett hvordan pederastisk pornografi flommer over på diverse internett-sider i dag!

måte som *arseno-koitês*. For eksempel kan nevnes «*hjerter-kjenner*» (= en som kjenner hjertene), Apg 1,24; 15,8; «*lønns-giver*» (= en som gir/betaler lønn), Hebr 11,6; «*telt-maker*» (= en som lager/reparerer telt), Apg 18,3.

Det er verd å merke seg at Paulus ved å bruke *arsenokoitês* unngår både antikkens mer positivt ladede begreper for homoseksuell adferd (f.eks. *erástês* / [ho] *erômenos* «elsker»/«elskede») og negativt polemiske ord som f.eks. *paidofthóros* = «gutteskjender». Fra en tekst litt senere i 1 Kor vet vi at Paulus har sans for og evne til å veksle mellom begreper med henholdsvis «negative» og «nøytrale»/«positive» konnotasjoner, når konteksten gjør det ønskelig, jfr. *eidóló-thytos* = «avguds-kjøtt» (negativt) i 1 Kor 8,1 og *hieró-thytos* = «offerkjøtt» (nøytralt / positivt) i 1 Kor 10,28.

Når Paulus bruker *arsenokoitês* i stedet for et av de vanlige greske ord i samtiden for ulike homoseksuelle handlinger, har han sikkert vært seg bevisst å bruke et ord som mottagerne må ha stuset ved og som mange kanskje aldri har hørt før, selv om de ikke ville ha problemer med å forstå det, fordi det følger vanlige regler for gresk orddannelse.

Ved å bruke et slikt ny-ord markerer Paulus på den ene side tilknytningen til bibelsk (gammeltestamentlig) tenkning og terminologi, og unngår på den annen side å bli misforstått i retning av å referere til avgrensede eller bare særskilte former for homoseksuelle handlinger (knyttet til prostitusjon, pederasti el.l.). Det er en grunnløs påstand at Paulus ikke skulle kjenne til de vanlige greske ordene for homoseksuelle handlinger.

Det andre greske ordet er *malakós*, som kan oversettes med «bløt», «fin», «myk» når det forbundet med jord, metall, stoff o.l. I NT finner vi det brukt om klær i Matt 11,8 og Luk 7,25.

Forbundet med personer (menn) kan *malakós* bety myk, vennlig, ikke sjelden med en viss negativ valør: «luksuriøs», «feminin». Forskeren *Bruce Winter* har i en grundig studie om homoseksuell terminologi påvist at ordet i seksuell sammenheng kan brukes med samme betydning som det greske ordet *kínaidos* (= lat. *catamitus*), og betegne den «passive» part i en seksualakt (jfr. i amerikansk slang ordparet «top» og «bottom»).

Paulus nevner i listen i *kap. 6* homoseksuell adferd på linje med ekteskapsbrudd og andre synder som uforenlig med å være «helliget og kjent rettferdig». Som begrunnelse viser han til at kroppen tilhører Gud, den er et tempel for Den hellige ånd (v. 12-20). Han roter seg ikke inn i en kasuistisk veiledning med skjelning mellom ulike homoseksuelle handlinger, slik det kunne skje i greske drøftinger (for eksempel at det bare var den «passive» part som burde klandres). Apostelen avviser homoseksuell adferd generelt, ikke ut fra en «asketisk» tankegang, men ut fra alle kristnes kall til å leve et liv helliget Herren.

Det er ellers viktig å registrere at *homoseksuell aktivitet her omtales på linje med en rekke andre brudd på Guds bud, ikke mer og heller ikke mindre*. Men i fortsettelsen (v. 12-20) peker Paulus på at alle synder på det seksuelle område krenker tilhørigheten til Gud som Skaper og Frelser. All seksualomgang utenfor ekteskapet er illegitim i urkristendommen, fordi den bryter i stykker den enhet som Gud har skapt (eller kommer til å skape) mellom en mann og en kvinne. Bengt Holmberg kaller dette *den urkristne kroppsteologi*. (B. Holmberg: «Paulus' kropps-teologi. En kommentar til 1 Kor 6», i *Den hemlösa sexualiteten. Om homosexualitet och kristen tro*. Örebro, 2001 (s. 99-112).

Ved den korte bemerkningen: «*Slik var noen av dere før*» (v. 11), forteller Paulus åpenbart også om personlig kjennskap til fenomenet homoseksualitet, rimeligvis fra sin pastorale erfaring i menigheten. Overgangen til kristendommen førte nok til en markert endring i livsstil på mange livsområder.

Det er ellers slående (som Wesley Hill påpeker; se sitat s. 24) hvordan sjelesørgeren Paulus lar avsnittet følge av ord i v. 12-20 som bekrefter Guds grenseløse nåde og kjærlighet som han øser også over homofile mennesker.

Paulus viser ved sin begrepsbruk i 1 Kor 6,9 åpenbart kjennskap til 3 Mos 18 og 20, men han unnlater å trekke inn domsordene i f.eks. 3 Mos 20,13b. Tvert imot sier han i 1 Kor 5,12: «Hva har jeg med å dømme dem som står utenfor?» (James Brownson avviser koblingen til 3 Mos, men gir ikke en tilfredsstillende begrunnelse for dette.)

(c) 1 Tim 1,8-10

Forskere har sannsynliggjort at strukturen i teksten i 1 Tim 1 viser at Paulus her har *de ti bud* i tanke. Konteksten for «lastekatalogen i v. 9-10 er utsagnet om Moseloven i v.8. Man kan se utsagnene som en forklaring og aktualisering av de ti bud.

I v. 10 blir brudd på det sjette bud konkretisert på en balansert måte i både en mer allmenn og *heteroseksuell* retning (“de som driver hor”) og i en eksplisitt *homoseksuell* retning (“menn som ligger med menn”). Se den skjematisk oppstillingen av innholdet i 1 Tim 1,9-10 på s. 19 i denne artikkelen.

Slike dobbeltsidige aktualiseringer av det sjette budet ble vanlige i den eldste kirkes seksual-etiske veiledning helt fra det første århundre av. Det kan vi se av for eksempel skriftet «*Didache*» 2,2 («Apostlenes lære») fra en generasjon eller to etter Paulus. Her lyder budet: «Du skal ikke bryte ekteskapet, du skal ikke skjende gutter, du skal ikke drive hor (leve usedelig).» En lignende bruk finner vi i det noe yngre skriftet *Barnabasbrevet* 19,4. Dette viser at påstanden om at et homofilt samliv kommer i «en helt annen kategori enn ekteskapsbrudd» (Laila Riksaasen Dahl, Vårt Land 5. aug. 2013) iallfall ikke stemmer med de første kristnes forståelse av saken.

Sammenfattende må det kunne slås fast at en eksegetisk gjennomgåelse at de tre tekstene om homoseksualitet i NT viser at de bare kan forstås som et avgjort nei til homoseksuell aktivitet.

8. Paulus – midt i sin samtid

Samlivsutvalget påstår ved gjentatte anledninger at Paulus har et «asketisk forhold til ekteskap og sex», og at det var «asketiske trekk» i hans holdning. Og det er åpenbart ikke ment som en kompliment. Men man unnlater nesten helt å fortelle *hvorfor* apostelen lever singel og anbefaler andre det samme, nemlig «på grunn av den nød tid vi lever i» (1 Kor 7,26), se utredningen s. 50. Paulus slår jo samtidig fast at han selv prinsipielt sett godt kunne ha vært gift (1 Kor 9,6). Hans veiledning er bestemt av ønsket om at de kristne skal slippe bekymringer i den aktuelle situasjonen (1 Kor 7,32), og han konkluderer som sin personlige mening med følgende utsagn: «Så gjør altså den rett som gifter seg med kjæresten sin, og den som ikke gifter seg, gjør bedre» (1 Kor 7,38). Jeg merker meg ellers at Samlivsutvalget nevner, men ikke kommenterer, at også Herren Jesus selv levde ugift (s. 55). Var han også asketisk?

Jo lengre jeg har arbeidet med gresk språk og kultur og det nytestamentlige tekstmaterialet, dess mer imponert er jeg blitt av apostelen Paulus' dyptgående forståelse av og nærvær i sin samtid, og hvilke evner han må ha hatt til å kommunisere med ulike grupper – jfr. hans «selv-vitnesbyrd» i 1 Kor 9,19–23.

Det er neppe tilfeldig at de *tekstene* i Det nye testamente som omtaler homoseksualitet, stammer fra brev med tilknytning til pluralistiske storbyfunn preget av et betydelig sosialt, kulturelt og religiøst mangfold (jfr. ovf. s. 6). Det gjelder *Brevet til romerne* (skrevet fra Korint til Roma), *Første brev til korinterne* (skrevet fra Efesos til Korint), og *Første brev til Timoteus* (ifølge brevet selv skrevet fra Makedonia til Efesos). Fra antikke kilder vet vi ganske mye om de generelle samfunnsforholdene og om den etiske pluralismen, også innen seksualetikken, i disse byene.

Å spørre om Paulus kjente til «ekte» homofili i sin samtid, synes for meg å være like meningsløst som å spørre om en prest i dagens San Francisco eller i Greenwich Village i New York kan vite noe om mennesker som lever i lesbisk eller homofilt partnerskap.

Det er også grunn til å merke seg Paulus' *ulike tilnærming* i brev til greske og romerske målgrupper (se kartet s. 20.)

Denne bakgrunnskunnskapen om det samfunnet som de første kristne levde midt oppe i, og som vi i dagens samfunn langt på vei kan kjenne oss igjen i, utgjør en viktig forståelses-horisont for at en lesning av Paulusbrevene ikke skal bli vilkårlig og anakronistisk.

Vi bør ikke undervurdere den innsikt som ligger til grunn for Paulus' tale om noen menneskers driftsretning i Rom 1. Jeg vil dessuten (i likhet med MF's Lærerrådsuttalelse fra 1993) peke på at «Paulus forholder seg til Loven som forpliktende etisk grunnlag, og den fokuserer på adferd. Derfor er spørsmålet om seksuell disposisjon ikke fremme i Paulus-tekstene ...».

Personlig finner jeg det befriende at bibeltekstene primært sier noe om den kristne homofiles *adferd*. Det har vært maktpåliggende for meg å understreke at min seksuelle orientering ikke berører mitt *menneskeverd*. Min seksuelle orientering gjør meg ikke til et annenklassens menneske. Og jeg kan heller ikke erindre at kirkens representanter har gitt meg grunn til å tenke slik. Menneskeverdet er forankret i at jeg er skapt i Guds bilde, og enten man er skapt slik eller sånn i fysisk og psykisk henseende eller med hensyn til seksuell orientering, er man gitt et ansvar for å leve etisk forpliktet på de grunnleggende bibelske normer.

9. Sex eller singel, menneskeverd og seksuelt samliv

Når Kirkemøtet igjen behandlet homofilis spørsmålet i forbindelse med utarbeidelse av en liturgi for likekjønnet ekteskap, burde man også ha benyttet anledningen til å si noe med adresse til alle i kirken som

lever *singel* – både heterofile og homofile. I Oslo er for eksempel over halvparten av husstandene single. Og på landsbasis oppgis for tidsrommet 2005-2007 at nesten *en tredjedel* (30 % ifølge SSB) *lever alene*. I kirkelig samlivsveiledning savner jeg en bevissthet om dette faktum. Med en ensidig fokusering på ekteskap og homofilt samliv signaliseres det egentlig at et liv uten seksuelt samliv er et mindreverdige liv.

I drøftingen av skilsmisse og gjengifte, synes Samlivsutvalget utelukkende å være siktet inn på problemet med gjengifte. Jeg skulle ønsket at Kirkemøtet også hadde hatt noe positivt og konstruktivt å si om muligheten til å velge å leve singel. Den svenske teologen *Joel Halldorf* har sagt noen tankevekkende ord om sølibatet, som han betegner som «et kall for vår tid»; det er ikke noe som tilhører fortiden: «At man for etterfølgelsens skyld velger å avstå fra det mange mener er det viktigste i livet, er et vitnesbyrd om rikdommen i livet med Kristus.» (Fra en artikkel i VL 11.09.2019) ✎

«KIRKEN MÅ SLUTTE Å FORDØMME MENNESKER SOM IKKE HAR GJORT NOE FOR Å BLI SOM DE ER»

Det sies gjerne at en kristen homofil som har valgt å leve singel, «må *fornekte* en grunnleggende side ved seg selv» (f.eks. Laila R. Dahl i Vårt Land, 5. aug. 2013). Jfr. også følgende utsagn hos Lærenemndas ene fraksjon: «Å frata mennesker denne muligheten til å utfolde sin kjærlighet på en ansvarlig måte, kan oppleves som en *krenkelse av deres menneskeverd*.» (LN s. 92.)

Til denne tankegangen vil jeg trekke frem et utsagn av den svenske teologen *Erik Johansson*: «At mennesker som ikke er kristne, kan bli opprørt over å skulle fornekte seg selv, kan jeg forstå. Men når kristne synes det er forferdelig å skulle fornekte seg selv, da har vi misforstått noe i evangeliet.» (Agenda 3:16, 2/2017). [Jfr. Mark 8,34 parr!]

Personlig opplever jeg det som krenkende at mitt menneskeverd blir forbundet på en slik avgrensende måte til spørsmålet om seksualitetens ytringsformer. Meldingen som kommuniseres er nemlig denne: Et liv uten utfoldelse av seksualiteten gjennom et seksuelt samliv er et mindreverdige liv. Menneskeverdet er imidlertid ikke forankret i seksualiteten, men i at *jeg er skapt i Guds bilde*.

Ingen mennesker har noen «rett» til å leve ut alle sider ved sin personlighet. At dette forhold kan hevdes å rukke ved deres menneskeverd, opplever jeg som en *nedskrivning* av menneskeverdet. Det finnes mange mennesker som p.g.a. ulike (også fysiske) funksjonsforstyrrelser er avskåret fra å «leve ut kjærligheten» på det seksuelle plan. Alle mennesker, både hetero-, homo- og bi-seksuelle, må dessuten i perioder avstå fra å utfolde et aktivt seksualliv. Anfekter det deres menneskeverd? En kristen homofil kan vedkjenne seg sin seksualitet, uten fortrenkning eller fornektelse, men med en åpen erkjennelse av hvilke begrensninger som er lagt på utfoldelsen av den.

Etter mitt skjønn er det nettopp et uttrykk for de homofiles likeverd at det ventes den samme etiske ansvarlighet av en homofil som av alle andre kristne i samlivsetiske spørsmål. Min overbevisning om alle menneskers likeverd innebærer at jeg ønsker å vise *respekt* for oppfatninger og livsvalg som jeg er grunnleggende uenig i, men det må samtidig være en menneskerett å kunne gi uttrykk for en etisk begrunnet uenighet i disse valgene.

Jeg ønsker å legge meg på sinne avdøde biskop Fredrik Grønningsæters ord da han i et dobbeltintervju med seg og sin homofile sønn for noen år siden pekte på en viktig distinksjon mellom å *akseptere* og *respektere*: «I middagsavisene er toleranse ensbetydende med aksept og utflating. (...) Toleranse har med *respekt* å gjøre, ikke med *aksept* å gjøre. Den banale toleransen sier at alt er gyldig. Da blir alt likegyldig.» uttalte biskopen ved den anledningen.

Dette vil være et aktuelt ord også når vi leser om forfølgelsen av homofile i muslimske land og i land som f.eks. Uganda og Tanzania, der ekstremistiske kristne grupper i USA synes å ha vært pådrivere.

10. «Dominoteorien»

Jeg skulle ønske at vi i samlivsetikken sluttet å anføre en «dominoteori» som jeg ikke kan se er sakssvarende. Teorien innebærer at man sier at synet på homofilt samliv vil komme til å endres i likhet med synet på slaveri, skilsmisse og gjengifte, og kvinners tjeneste i kirken. Jeg tror ikke det er så enkelt. Det var gjennom et fornyet skriftstudium at endringene i synet på slaveri og på kvinnens stilling tvang seg frem. Men noen slik nyoppdagelse av Bibelens budskap er ennå ikke påvist når det gjelder homofili.

Det er tankevekkende at den eldste kirke synes å ha tilpasset seg normene i de hedenske omgivelser når det gjaldt forholdet til slaveri og synet på kvinnens stilling, på tross av klare utsagn i NT (Filemonbrevet; Ef 6,9; Gal 3,28; 1 Kor 11, 4f). Men i samlivsetikken maktet de første kristne å markere

✎ Dette gjelder også *Terje Hegertuns* ferske bok «*Det trofaste samlivet*» (2021), som etter min opplevelse har en mangelfull omtale av situasjonen til alle både homofile og heterofile single i (fri-)kirkelige miljøer, ikke minst hvilke positive muligheter og verdier et alene-liv også kan representere.

sin avstand til omgivelsene, noe som både vakte forargelse og forundring. «Vi har felles bord, men ikke seng.(...) Vi elsker alle, men blir hatet av alle,» heter det i et forsvarsskrift for de kristne: «Til Diognetos» (100-tallet e.Kr.). «Vi har alt felles, unntatt våre koner,» sier kirkefaderen Tertullian (200-tallet e.Kr.).

I året **342 e.Kr.** ble det i romersk lovgivning innført et lovforbud *mot* likekjønnet ekteskap. Dette skjedde altså etter at kristendommen var blitt en tillatt religion i Romerriket. I tre hundre år levde med andre ord de kristne med et samlivsetisk ideal som ikke hadde støtte i den offentlige lovgivning. I en «etter-konstantinsk» tid som vår burde kirken på tilsvarende måte ikke regne det som selvsagt at den skal følge den offentlige lovgivning når det gjelder samlivsordningene.

Som biskop Halvor Nordhaug har skrevet: «Det ekteskapet som Jesus ser forankret i Guds skapervilje, består av kvinne og mann. *At staten konstruerer likekjønnet ekteskap, kan ikke diktere kirkens teologiske forståelse av ekteskapet*» (VL 31.03.2014).

Det er tankevekkende at den kjønnsnøytrale ekteskapsliturgien *mangler* begge de tekstene som har vært betraktet som grunnleggende for en kristen forståelse av ekteskapet: 1 Mos 1 og Matt 19. Dermed står vi her overfor et brudd med Bibelen og den overleverte kirkelære.

Kirken burde etter mitt skjønn ha et både videre og lengre perspektiv enn det som dominerer våre vestlige samfunn. Ingen utviklingstrender er uforanderlige. Avholdsmannen og antirøykeren biskop Monrad Norderval sukket en gang: «Eg er dei tapte sakers mann.» Men tretti år etter Nordervals død har Norge fått en antirøykelov.

11. Samfunn og kirke

I likhet med hva som ble uttalt av en samlet Lærenemnd i Den norske kirke (2006) mener jeg at det er nødvendig å skjelve mellom samfunnsmessige perspektiver og premisser på den ene siden, og kirkelige perspektiver og premisser på den andre (se ovenfor s.1). Når det gjelder *samfunnets* tiltak, ser jeg den positive verdien i at det offentlige legger forholdene til rette for at mennesker kan ordne sitt samliv i offentlig forpliktende rammer, fremfor mer uforpliktende relasjoner. Dette synspunktet vil jeg gjerne fremholde også med tanke på mennesker jeg kjenner som har valgt annerledes enn jeg i spørsmålet om homofilt samliv.

Men for meg som teolog og for kirkelige organer bør det viktigste likevel være å kunne gi et begrunnet svar til den som spør etter *kirkens* syn på homofilt samliv og ekteskap. Ikke minst bør *hensynet til barna* høre med i en slik kirkelig vurdering. Men «i sakspapirene til kirkemøtene i 2016 og 2017 var utrolig nok ordene 'barn', 'mor og far', 'foreldre' og 'familie' ikke nevnt. Alle forsøk på å diskutere barns situasjon i likekjønnede ekteskap ble avfeid som irrelevant. Alt har dreid seg om voksne» (Ø. Benestad i VL 30.01.2018).

Mor-far-barn-relasjonen er en grunncelle i alle sivilisasjoner. En kjønnsnøytral ekteskapsideologi gir alle rett til å få barn, med rom for bioteknologi, surrogati og prøverør. Dette kan også romme et problem i forhold til barnas plass ved skilsmisse. (Hele 40/45 prosent av likekjønnede ekteskap i Norge er allerede oppløst. For lesbiske par er skilsmissefrekvensen over dobbelt så høy som blant ulikekjønnede par.)

Kirken var massivt imot assistert befruktning og surrogati i forbindelse med ekteskapsloven i 2009. De som har arbeidet for kirkelig vigsel for homofile, har ikke ønsket å trekke inn dette perspektivet. Men man kan etter mitt skjønn ikke overse at loven forutsetter at barn følger med som en rettighet.

Når det gjelder forholdet mellom kirke og samfunn, kunne det også være grunn til å si noe om fenomenet *selvmord*. Ikke sjelden blir kirken anklaget for medansvar for at «kristne homofile er overrepresentert på selvmordsstatistikken». Den store forskningsrapporten «Sexuality and Gender» (i The New Atlantis, 2016) dokumenterer at det er en påtagelig overrepresentasjon av homofile blant selvmord eller selvmordsforsøk (p.66-70). Jeg har imidlertid ved gjennomgåelse av nyere forskningslitteratur ikke funnet noen dokumentasjon for påstanden om at *kristne* homofile er overrepresentert i forhold til andre homofile. Men ett selvmord vil uansett være ett for mye.

Jeg vil ikke bestride at mye uklokt kan være sagt og gjort fra religiøst hold gjennom årene. Men kristne homofile kan også fortelle at troen har hatt en livreddende funksjon. De har kjent seg båret av et kristent fellesskap og ved bevisstheten om å være elsket av Gud slik de er, som kristne homofile. Som en innsender skrev i Drammens Tidende: «Menigheten er det eneste stedet jeg ikke blir mobbet.» For mange homofile har det kristne fellesskapet vært et varmere sted enn det mange andre kunne tilby, også om de var klar over at kirken avviste homofil adferd. – En informativ artikkel om temaet finnes på nettet: www.homofili.com (Artikkelen «Homofili og selvmord», side 12-13).

Til sist: Kirkens biskoper er etter sitt vigslingsrituale kalt til «å fremme og bevare enheten i Guds kirke.» Innenfor deler av den verdensvide kirke skjer det i dag betydelige endringer i holdningen til homofilt samliv. Men denne samlivsetiske nyorienteringen skaper overalt splittelse. Det gjelder i

forholdet til den ortodokse kirkefamilie, den katolske kirke^{x)}, den anglikanske og metodistiske kirke på globalt plan. Tilgjengelig statistikk sier at det bare er omkring 2 % av verdens kirker som sier ja til homofilt samliv (VL 13.11.2015). Det hadde vært rimelig å vente at disse kjensgjerningene hadde telt med når vi i Norge drøfter og fatter vedtak i homofilisaken.

Den universelle kirke som et *koinonia* ("fellesskap") trues av splittelse, og nye sperrer reises mellom kirkene når Den norske kirke sier ja til homofilt samliv som en legitim kristen samlivsform og definerer det som ekteskap.

I den gresk-romerske verden representerte kirken utvilsomt en provoserende etisk og religiøs *motkultur*. Men de kristne ga ikke av den grunn slipp på det bibelske vitnesbyrd om Herrens gode vilje (Kol 1,10) for menneskelig liv og samliv. Hverken den gangen eller i dag ligger det noen virkelig livshjelp i å tilsløre og omforme hva som er Guds vilje for menneskene. – Det er tankevekkende at den motkulturelle kirken i oldtiden faktisk vokste sterkt i forhold til en omverden som foraktet og forfulgte den.

12. Min vei

Når det gjelder min egen livsvei, lever jeg altså alene, men jeg synes det blir litt feil når noen spør om det er fordi jeg har et *kall* til å leve enslig. Det handler mer om at ekteskapet ikke har vært en åpen mulighet for meg, slik jeg tolker den bibelske veiledning.

Samtidig er det viktig for meg å møte dem som har valgt annerledes, uten fordømmelse. Jeg ønsker å vise respekt for andres rett til å ha oppfatninger som avviker fra mine – og dermed også for deres rett til å innrette livet sitt slik de finner godt og rett. Hvis noen opplever min holdning som fordømmende, vil jeg understreke den grunnleggende forskjellen mellom *fordømmelse* og *etisk uenighet*.

Litt om min egen bakgrunn: Jeg er en av fem søsken og den eneste av dem med homofil orientering. I 13-årsalderen – ved inngangen til puberteten – ble jeg bevisst at jeg ble tiltrukket av gutter men uten å kjenne noe tilsvarende overfor jenter. Samtidig opplevde jeg gode vennskap med jenter i det kristne ungdomsarbeidet.

Jeg vokste opp i et godt og trygt hjem og deltok i ulike fritidsaktiviteter. Men først da jeg var omtrent 30 år, våget jeg å fortelle noen om min seksuelle orientering, kanskje på grunn av en generell sjenerthet, men også av en motvilje mot å blottlegge meg selv for andre. Jeg var vel heller ikke typen til å være så åpen om personlige ting. Jeg hadde et godt forhold til mine søsken og tror nok at de ante noe om situasjonen før jeg fortalte åpent om den på et senere tidspunkt.

Et par nokså tafatte forsøk i tenårene på å etablere «fast følge» med jenter ble bare forbigående episoder. For meg ble situasjonen etter hvert klar: Ekteskap var ikke aktuelt for meg.

Jeg har ikke så bestemte tanker om hvorfor jeg, som den eneste i en stor søskenflokk, har en homoseksuell orientering, og etter hvert opplevde jeg dette spørsmålet som litt uinteressant. Det avgjørende var hva jeg ville gjøre med det livet jeg har fått.

Jeg vil ikke underslå at det til tider kan være vanskelig å leve ugift. Av og til kan jeg føle savnet av en å dele livet med. Og jeg vet at opplevelsen av *ensomhet* kan være et tungt problem hos mange. Den engelske forfatteren *Wesley Hill* har i sin bok «Washed and waiting; Reflections on Christian faithfulness and homosexuality» (2010) gitt et sterkt og gjenkjennelig bilde av denne problemstillingen, både ved en åpen fremstilling av sitt eget liv og blant annet ved sin gjennomgang av den homofile teologen *Henri Nouwens* forfatterskap (f.eks. i hans bok «Den bortkomne sønn vender hjem»). (Se sitater fra Hills bok.)

Våre tids tekniske muligheter for isolert seksuell stimulans kan også være et vanskelig problem – med internett-porno som en enkel, men likevel etisk mindreverdig mulighet, fordi seksualiteten på denne måten blir isolert fra enhver naturlig ramme for et godt seksuelt samliv. Og jeg kan bli en kikker og medskyldig i pornografiens krenkende fremstilling av seksuell adferd. (Om kristne og porno, se «Strek», nr. 3/2019.)

Det er ellers lett å bli urimelig opptatt av det man *mister* når man lever alene. Jeg tenker at jeg også har *fått* noe. Jeg har bedre mulighet enn mange andre til å finne stillhet, frihet til å reise, anledning til å ta noen ekstra tak i menighet og samfunn. Og som en prest skrev en gang: «Vi enslige kan minne verden om at det viktigste ikke er å være gift, men å være menneske.»

Mange ugifte erfarer verdien av gode vennsapsrelasjoner. For meg har det vært en stor rikdom å kunne få utvikle et nært vennskap også med det motsatte kjønn, der vi har kunnet dele tro og felles interesser, kulturopplevelser og turer, men også sorger og gleder.

Gjennom livet som enslig har jeg blitt bevisst på hvor mange av også heterofile som lever alene, uten at det kan sies å være et frivillig valg. Og det har slått meg at mye av organisasjons- og menighets-

x) En uttalelse av pave Frans i 2020 kan imidlertid synes å åpne for sivilrettslige homofile partnerskap i den katolske kirke.

livet ville gått i stå om disse ikke fantes. Men i det kirkelige utredningsarbeid om samlivsordningene har alle single nærmest blitt usynliggjort. Det gjelder både i Lærenemndas utredning fra 2006 og det såkalte Samlivsutvalgets innstilling fra 2013.

Som homofil må jeg dessuten av og til minne meg selv om at mange heterofile også har betydelige utfordringer – både med samlivsproblemer, barneoppdragelse og andre forhold. Da har jeg måttet si til meg selv: «Det er jammen ikke enkelt å være hetero heller!»

– For meg har ikke spørsmålet om en endring av min seksuelle orientering vært en aktuell problemstilling. Det gjelder nok de fleste homofile. Men noen av mine venner har funnet en god vei i et heterofilt ekteskap. (Se f.eks. intervjuet med den danske presten Ole M. i Espen Ottosens bok.) Jeg merker meg imidlertid med undring de aggressive reaksjonene fra homofilt aktivisthold overfor kirkelige hjelpetilbud til mennesker som har en usikker seksuell identitet og ønsker hjelp til avklaring. Det er som om man vil si: 'Det er OK om en person med usikker seksuell identitet velger en *homofil* livsorientering. Men nåde dere om vedkommende skulle ønske en avklaring i *heterofil* retning!'

Det pågår en ganske polarisert debatt om dette spørsmålet, ikke minst i USA. Ett eksempel er boken «Torn; Rescuing the Gospel from the gays-vs.-Christians debate», av Justin Lee (2012), går forfatteren til hardt angrep på forsøk på såkalt 'reorientering' i kristen regi. I 2013 ble den verdensvide «ex-gay» organisasjonen *Exodus International* nedlagt, ved en nokså egenrådig opptreden av den tidligere lederen Alan Chambers. I ettertid er flere nye organisasjoner oppstått, blant annet *Restored Hope Network* (se internett).

En nyorientering kan imidlertid også synes å foreligge i norsk sammenheng. I prinsippprogrammet til Landsforeningen for lesbiske og homofile [nå: «FRI»] heter det at «ens seksualitet kan endre seg og må betraktes deretter». I månedsbladet *Blikk* blir dette kommentert slik: «Nå er reorientering nærmest program-festet av LLH» (*Blikk* nr. 8/2013)

Det er i denne forbindelse tankevekkende hvor usikker *ungdoms kjønnsidentitet* kan være. En amerikansk undersøkelse fra 1992 viste at 25,9 % av 12-årige gutter var usikre på om de var gay eller straight. I voksen alder var dette tallet redusert til 2-3 %. Dette er tankevekkende tall for en forenklet rådgivning om seksuell orientering.

13. Synet på sølibat (singelliv) i Bibelen og i kirkens tradisjon

Å leve enslig er etter Bibelens oppfatning ikke noe mindreverdige liv. Både Jesus og Paulus var ugift og kan være vårt forbilde i så måte. Det gjelder både når Jesus sier at noen gir avkall på seksuelt samliv «for himmelrikets skyld» (Matt 19,12), og Paulus skriver om de 'situasjons-betingede' fordelene ved å leve enslig – «på grunn av den nød tid vi nå lever i» (1 Kor 7,7).

I boken «Seksualliv og ekteskap – Hva sier Bibelen?» fremholder Hans Kvalbein at Jesus i en sammenheng påpeker at seksualliv og ekteskap bare hører denne verden til (Matt 22,30). I Guds evige rike, opphører kjønnslivet og har ingen funksjon lenger. Det har stor verdi på denne jord og i dette liv, men er ingen evig og absolutt verdi. «Uansett hva mennesker og sosiale fordommer sier om dette, er et liv uten seksuell utfoldelse et like fullverdig menneskeliv i Guds øyne.» Jeg tenker at som kristen har jeg en himmel over tilværelsen også her og nå som er til hjelp i mine livsvalg. Så vil jeg gjerne leve livet her i verden helt og fullt – om enn med ulike begrensninger, som for øvrig alle er underlagt.

Dette er et perspektiv som nok står i motsetning til en tankegang som sier at det bare er *nå*, i dette livet, jeg har sjansen til å utfolde alle muligheter, også på det seksuelle området. Får jeg ikke det, har jeg gått glipp av det for alltid. For meg innebærer en slik tankegang en innskrenking av virkeligheten.

I den kirkelige tradisjon har tanken om det sølibatære liv vokst frem i forlengelsen av Jesus-ord som: «Enhver som har forlatt hus eller kone eller søsken eller foreldre eller barn for Guds rikes skyld, skal få mangedobbelt igjen ...» (Luk 18,29; jfr. Matt 19,29). Paulus' ord om betydningen av også å gi avkall på ekteskap på grunn av tidssituasjonen (1 Kor 7,7.32) har utvilsomt vært avgjørende. På reformasjonstiden tok Martin Luther et grunnleggende oppgjør med den katolske kirkes krav om at munk og prester skulle leve i sølibat, dvs. leve ugift. Luther avviste i og for seg ikke den ugifte stand. Men han reagerte mot oppfatningen av ekteskapet som en lavere kristelig eksistens-form. Hans bibelske utgangspunkt var særlig 1 Mos 2,18: «Det er ikke godt for mennesket å være alene». Når Gud har innstiftet ekteskapet som en gudvelbehagelig stand, er det guds-bespottelig å avlegge et kyskhetsløfte, mener Luther. Og for de få som Gud har skjenket kyskhetsens nådegave, er et slik løfte overflødig. Men Luther erkjenner altså at for noen kan det være aktuelt å leve singel

14. Situasjonen i dag

Singelliv (sølibat) er en aktuell livsform for både heterofile og homofile. Kanskje hadde det vært bra om flere heterofile også hadde valgt å leve alene i fortsettelsen når ekteskapet strander.

Jeg protesterer mot den ganske vanlige påstanden at alle mennesker har *rett* til eller *krav* på et seksualliv. Jeg opplever dette utsagnet som både brutalt og som krenkende i forhold til single (både hetero- og homoseksuelle) og til mennesker med ulike funksjons-hemninger. Seksualiteten er en gave som man ikke skal fornekte, men som heller ikke kan ha ubegrensede utfoldelsesmuligheter. Jeg tenker blant annet på heterofile kvinner som har fortalt meg hvordan de har hatt et sterkt ønske gjennom årene på å ha en å dele livet med, men som likevel har måttet leve enslig hele livet. Og jeg tenker på de heterofile menn som på grunn av operasjon for prostatakreft kan oppleve at de er blitt «intetkjønn», som en deprimert mann sa om sin tilstand. Også skilte ektefolk kan ha en krevende utfordring som ikke for alle løses ved for eksempel å gå inn i et nytt ekteskap eller etablere et samboerskap.

Min grunnleggende overbevisning om at Guds vilje er god, innebærer imidlertid en trygghet på at han har omsorg også for problemene med seksualiteten for både heterofile og homofile.

Stundom kan man få inntrykk av at begrepet «*kjærlighet*» blir brukt argumentativt som motsetning til Guds *bud* («Kjærligheten bryter alle lover»). Men min lesning av bibeltekstene viser det motsatte: Fordi loven (= de ti bud / de to store bud) er uttrykk for Guds gode vilje, vil kjærligheten aldri komme i konflikt med Guds bud som vil verne om livet. «Et abstrakt kjærlighetsprinsipp og en rund henvisning til 'Jesu måte å møte mennesker på' må ikke få punktere konkrete bibelske anvisninger. Den sanne kjærlighet gir både tillatelse og setter grenser» (Biskop O. Skjevesland, www.kirken.no/agder, 2006.)

Det bispeoppnevnte «samlivsutvalget» som utarbeidet dokumentet «*Sammen*» (2013), hadde ikke noe å si til de som frivillig eller ufrivillig lever singel.

Heldigvis har Bispemøtets uttalelse om «*Ekteskapet i et evangelisk-luthersk perspektiv*» (17.10.2014) følgende avsnitt om saken:

«Kirkens veiledning i møte med homofile har tradisjonelt vært at homofile oppfordres til å avstå fra seksuelt samliv. Dette rådet er basert på Bibelens forståelse av samliv som forbeholdt en relasjon mellom kvinne og mann, og det er fortsatt et nærliggende utgangspunkt for kirkens veiledning. De homofile som velger å gå denne veien, trenger kirkens anerkjennelse og støtte.»

Det hadde vært godt om det i kirkelig sammenheng var blitt sagt med tydelighet at Bibelen ikke deler vår tids ekstremt individualistiske oppfatning av seksuallivet, der seksuelle opplevelser er en forutsetning for et fullverdig liv. Bibelens tale om menigheten (kirken) som et *legeme* og som en *familie* tegner snarere bildet av et *felleskap av mennesker* som er underveis tilbake til det livet Gud ville vi skulle leve, der menneskelige samværsformer ikke er så total-dominert av sex som i vårt samfunn.

– Det grunnleggende prinsipp i kristen samlivsetikk er at det bare er samliv som innledes med et offentlig løfte om livslang troskap og med en form for kirkelig eller offentlig registrering som konstituerer ekteskapet. Dette perspektivet blir ofte oversett i ikke-kirkelige samtaler om homofilt samliv.

For egen del har jeg hatt glede og utbytte av å delta i et ikke-erotisk manns-felleskap initiert av organisasjonen **Til Helhet** (www.tilhelhet.no). I ulike kristne kretser vet man mye om den positive verdien i forskjellige former for ikke-seksuelt fellesliv, om det nå er i form av et (katolsk) kloster-felleskap eller i ulike utgaver av evangeliske kommuniteter og fellesskap. Dette perspektivet ønsker jeg å fremholde i kirkens samlivsetiske debatt.

Avslutningsvis vil jeg referere en uttalelse av presten Inge Mannsåker, som i en artikkel (VL 25.2.99) viste hvordan en prest kan tale tydelig men uten fordømmelse i denne saken. Han sa med adresse til den homofile: «Det er du som skal leve ditt liv. Det er ditt ansvar hvordan du innretter deg. Jeg slutter ikke å være din venn om du innretter deg annerledes enn jeg mener er rett. Men du har ingen grunn til å regne det som sabotasje dersom jeg ikke støtter deg. Og du kan ikke anklage kirken for dømmesyke dersom den ikke kan gi sin legitimering av din praksis. Dens oppgave er å formidle både Guds åpne favn, slik evangeliet viser oss, og samtidig den veiledning Gud gir oss i sitt ord, en veiledning hvor korset står sentralt.»

Dette er et ideal som jeg selv gjerne vil strekke meg etter i møte med andre som strever med sin seksuelle orientering.

Bjørn Helge Sandvei

Litteratur som det er vist til i denne artikkelen:

- Austad, Torleiv: «Samlivsutvalget og Lærenemnda». i *Luthersk kirketidende*, nr. 15/2013.
- Brooten, Bernadette: *Love between Women. Early Christian Response to Female Homo-eroticism*. Chicago, 1996. *)
- Brownson, James V.: *Bible, Gender, Sexuality. Reframing the Church's Debate on Same-Sex Relationships* (2013).
- Den norske kirkes lærenemnd*: Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken (2006)....
- Det teologiske Menighetsfakultets lærerråd*: Homofili, kirke og samfunn. En uttalelse fra lærerrådet ved MF (1993).
- Dover, K. J.: *Greek homosexuality* (1978, ²1989).
- Gagnon, Robert A. J.: *The Bible and homosexual practice. Texts and hermeneutics*. Abingdon Press, Nashville, 2001.
Gagnons bok har hatt særlig stor innflytelse i USA og er forsøkt imøtegått av bl.a. Dale Martin (*Sex and the single Saviour* [2006]) og James W. Brownson (*Bible, gender and sexuality* [2013]).
- Halldorf, Joel: «Et kall for vår tid», *Vårt Land*, 11.09.2019.
- Hays, Richard B.: «En vision for kristen etikk; Exemplet homoseksualitet», i *Den hemlösa sexualiteten. Om homoseksualitet och kristen tro*. Örebro, 2001 (s. 41-84).
- Hellholm, David: «Paulus fra Tarsos. Til spørsmålet om Paulus' hellenistiske utdanning», i *Dionysos og Apollon* (1989).
- Hill, Wesley: *Washed and waiting; Reflections on Christian faithfulness and homosexuality* (2010).
Jfr. også hans bok «*Spiritual friendship. Finding love in the Church as a Celibate Gay Christian*» (2015).
- Holmberg, Bengt: «Paulus' kroppsteologi. En kommentar til 1 Kor 6», i *Den hemlösa sexualiteten. Om homoseksualitet och kristen tro*. Örebro, 2001 (s. 99-112).
- Hubbard, Thomas K. (ed.): *Homosexuality in Greece and Rome. A sourcebook of basic documents* (2003).
- Kvalbein, Hans, og Baasland, Ernst: *Seksualliv og ekteskap - hva sier Bibelen?* (Oslo 1973).
- Lee, Justin: *Torn; Rescuing the Gospel from the gays-vs.-Christians debate* (2012).
- Lewis, C. S.: *Four Loves*. Norsk utg. Om kjærlighet (2019).
- Mayer, L.S. & McHugh, P.R.: «Sexuality and Gender. Findings from the Biological, Psychological and Social Sciences.» *The New Atlantis*. No. 50, Fall 2016.
- Moxnes, Halvor & Børtnes, Jostein & Endsjø, Dag Øistein (red.): *Naturlig sex? Seksualitet og kjønn i de kristne antikken* (2002).
- Ottosen, Espen: *En annerledes vei. Motstrøms om kjønn, kjærlighet og sex*. Lunde forlag, 2020.
- «Sammen». Samliv og samlivsordninger i et kirkelig perspektiv. Utredning fra et utvalg oppnevnt av Bispemøtet i DNK . 2013.
- Sandnes, Karl Olav: Bibeltolkning og bibelbruk i homofilidebatten. *Luthersk Kirketidende* (7/2000).
- Sandvei, Bjørn Helge: «Bibelen og homofilisaken» (2010). Artikkelen har bl.a. en rekke litteraturhenvisninger.
Nettadresse: www.tilhelhet.no/#/ressurser/artikler.
- «Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken». *Den norske kirkes lærenemnd*, 2006.
- «Strek», nr. 3/2019. (Temanummer om kristnes bruk av porno.) Se strek@mediaconnect.no
- Strommen, Merton: *Kirken og homoseksualitet*, Luther forlag, 2001.
- Williams, Craig A.: *Roman Homosexuality; Ideologies of masculinity in classical antiquity*, Oxford, 1999.

*) **Bernadette Brooten** (jfr. side 3):

Utdrag fra kapitlet «Conclusion» i hennes bok *Love between women: Early Christian Responses to Female Homoeroticism*, Chicago 1996:

This collection of ancient sources, never before examined together in one study, establishes the necessity for studying love between women on its own, rather than as a minor subcategory of male homoeroticism. Theories recently put forth by other scholars concerning sexual love between males in antiquity do not stand the test of these sources. This material runs counter to **John Boswell's** view that premodern Christians accepted love and marriage between women. Further, the ancient sources, which rarely speak of sexual relations between women and girls, undermine **Robin Scrogg's** theory that Paul opposed homosexuality as pederasty. These sources also contradict **Michel Foucault's** view that the medicalization of homosexuality – including lesbianism – occurred in modernity. Finally, the astrological evidence for lifelong erotic orientations, the terms *tribas* and *frictrix*, which imply an erotic identity, and the early Christian grouping together of homoerotic males and females, challenge **David Halperin's** view that the concept of homosexuality did not exist until the nineteenth century. As with other studies on women, examining material relating to sexual love between women in antiquity alters our picture of history as a whole.

TILLEGG:

1 Mos 1,26-27:

²⁶ Gud sa: "La oss lage mennesker i vårt bilde, så de ligner oss! De skal råde over fiskene i havet og fuglene under himmelen, over feet og alle ville dyr og alt kryptet som det kryr av på jorden." ²⁷ Og Gud skapte **mennesket** i sitt bilde, i Guds bilde skapte han det, som **mann** og **kvinne** skapte han dem.

Matt 19,1-12 (

¹ Da Jesus hadde fullført denne talen, brøt han opp fra Galilea og kom til Judea-landet bortenfor Jordan. ² En mengde mennesker fulgte ham, og han helbredet dem der.

³ Noen fariseere kom for å sette ham på prøve, og de spurte: "Har en mann lov til å skille seg fra sin kone av en hvilken som helst grunn?" ⁴ Han svarte: "Har dere ikke lest at Skaperen fra begynnelsen av *skapte dem som **mann** og **kvinne*** ⁵ og sa: '*Derfor skal mannen forlate far og mor og holde fast ved sin kvinne, og de to skal være én kropp.*' ⁶ Så er de ikke lenger to, de er én kropp. Og det som Gud har sammenføyd, skal mennesker ikke skille." ⁷ De spurte ham: "Hvorfor har da Moses bestemt at mannen skal gi kvinnen skilsmissebrev før han sender henne fra seg?" ⁸ Han svarte: "Fordi dere har så harde hjerter, har Moses tillatt dere å skilles fra konene deres. Men fra begynnelsen av var det ikke slik. ⁹ Jeg sier dere: Den som skiller seg fra sin kone av noen annen grunn enn hor og gifter seg med en annen, han begår ekteskapsbrudd."

¹⁰ Disiplene sa da til ham: "Er det slik mellom mann og kvinne, er det bedre ikke å gifte seg." ¹¹ Men han svarte: "Dette er noe ikke alle kan ta til seg, men bare de som det er gitt

¹² For noen er evnukker fordi de er kommet slik fra mors liv, andre fordi mennesker har gjort dem til evnukker, men det er også noen som har gjort seg selv lik en evnukk for himmelrikets skyld. La den som kan, ta dette til seg."

Rom 1,20-27:

²⁰ Hans [= Guds] usynlige vesen, både hans evige kraft og hans guddommelighet, har de fra verdens skapelse av kunnet se og erkjenne av hans gjerninger. Derfor har de ingen unnskyldning. ²¹ De kjente Gud, men likevel lovpriste og takket de ham ikke som Gud. Med sine tanker endte de i tomhet, og deres uforstandige hjerter ble formørket. ²² De påsto at de var kloke, men de endte i dårskap. ²³ De byttet ut den uforgjengelige Guds herlighet med bilder av forgjengelige mennesker, fugler, fribente dyr og krypdyr.

²⁴ De fulgte sitt hjertes lyster, derfor overga Gud dem til urenhet slik at de vanæret kroppen sin med hverandre. ²⁵ De byttet ut Guds sannhet med løgn og tilba og dyrket det skapte i stedet for Skaperen, han som er velsignet i evighet.

Amen. ²⁶ Derfor overga Gud dem til skammelige lidenskaper. **Kvinnene** deres byttet ut det naturlige samliv med det unaturlige. ²⁷ På samme måte sluttet

mennene å ha naturlig samliv med kvinner og brant i begjær etter hverandre. Menn drev **utukt** med menn, og de måtte selv ta straffen for sin villfarelse.

I den greske teksten til **Matt 19,4** og **Rom 1,26-27** brukes *ikke* de vanlige ordene «kvinne» og «mann», men derimot to ord som egentlig betyr «(av) *hunkjønn, kvinnelig*» (gresk *thélys*) og «(av) *hankjønn, mannlig*» (gresk *ársên*). Samme språkbruk finner vi altså i den greske oversettelsen av 1 Mos 1,27 – om skapelsen av mennesket: «Og Gud skapte mennesket (hebr.: *ha-adám*) i sitt bilde, i Guds bilde skapte han det, som *hankjønn* (mann) og *hunkjønn* (kvinne) skapte han dem.»

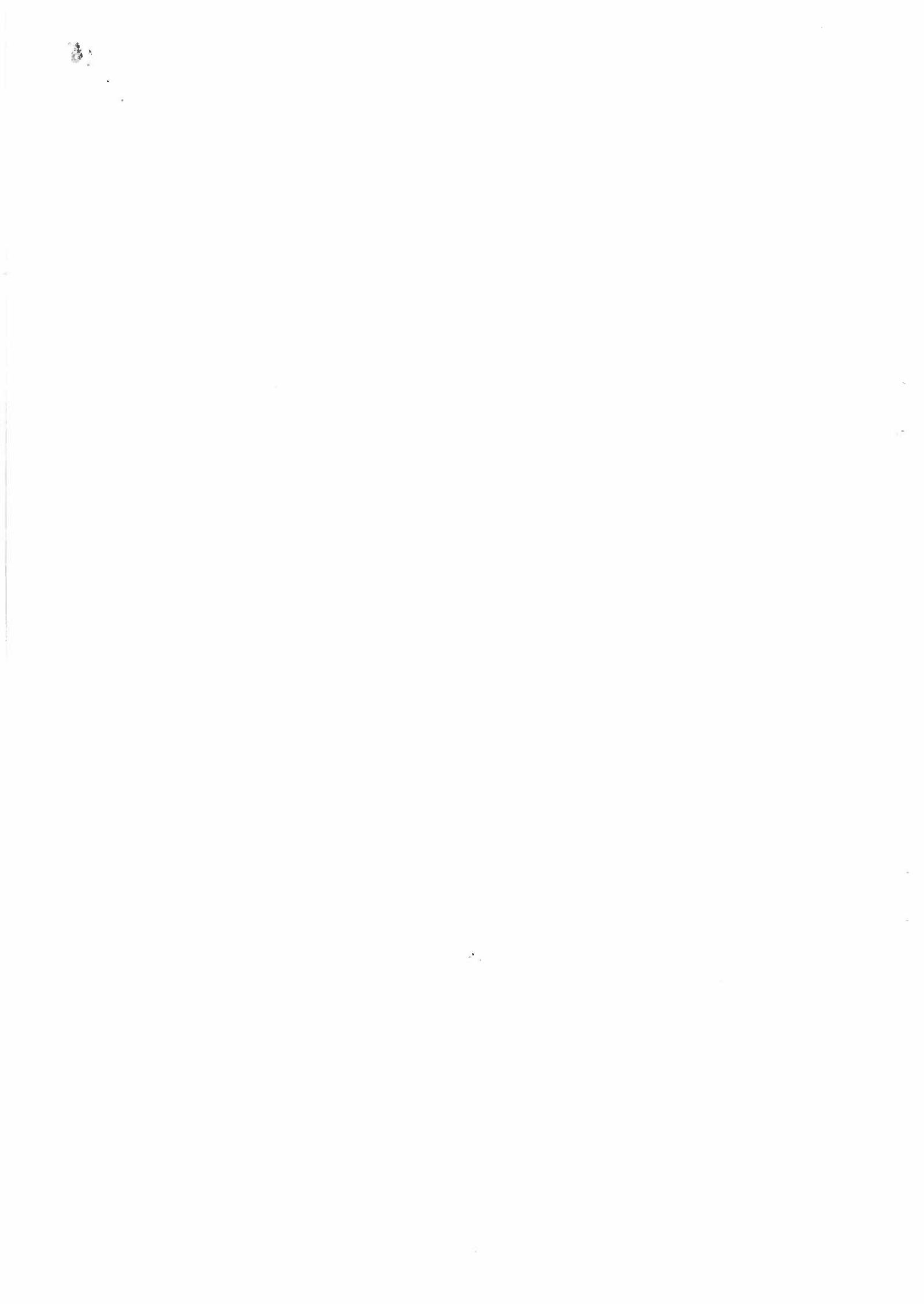
→ 1 Mos 1,27

1 Mos 2,24

→ 1 Mos 1,27

→ 1 Mos 1,27

3 Mos 18,22; 20,13

⁹ Vet dere ikke at de som gjør urett, ikke skal arve Guds rike?

La dere ikke føre vill!

Hverken de som driver hor,

de som dyrker avguder

eller de som bryter ekteskapet,

(Jfr. 3 Mos 18,22; 20,13)

hverken menn som ligger med menn (gr. arsenokoitai)

eller som lar seg ligge med (gr. malakoi),

¹⁰ hverken tyver,

grådige,

drukkenbolter,

spottere

eller ransmenn

skal arve Guds rike.

¹¹ Slik var noen av dere før.

Men nå er dere vasket rene,

dere er gjort hellige,

dere er gjort rettferdige

i Herren Jesu Kristi navn og ved vår Guds ånd.

Den såkalte "lastekatalogen" i 1 Tim 1,9-10 ser ut til å følge De ti bud i oppbygningen

⁸ Men vi vet at LOVEN er god når vi bruker den rett,

⁹ og forstår at loven ikke er bestemt for den rettferdige, men for

lovbrytere og ulydige,
ugudelige og syndere,
spottere og gudsfornektere,

(1.-3. bud)

Oppsummering av
Lovens første tavle
(forholdet til Gud)

og for dem som slår sin far og mor,
for mordere,

(4. bud)

(5. bud)

¹⁰ dem som driver hor,
menn som ligger med menn,
dem som driver med menneskehandel,
løgnere og dem som sverger falskt,
og alt annet som strider mot den sunne lære.

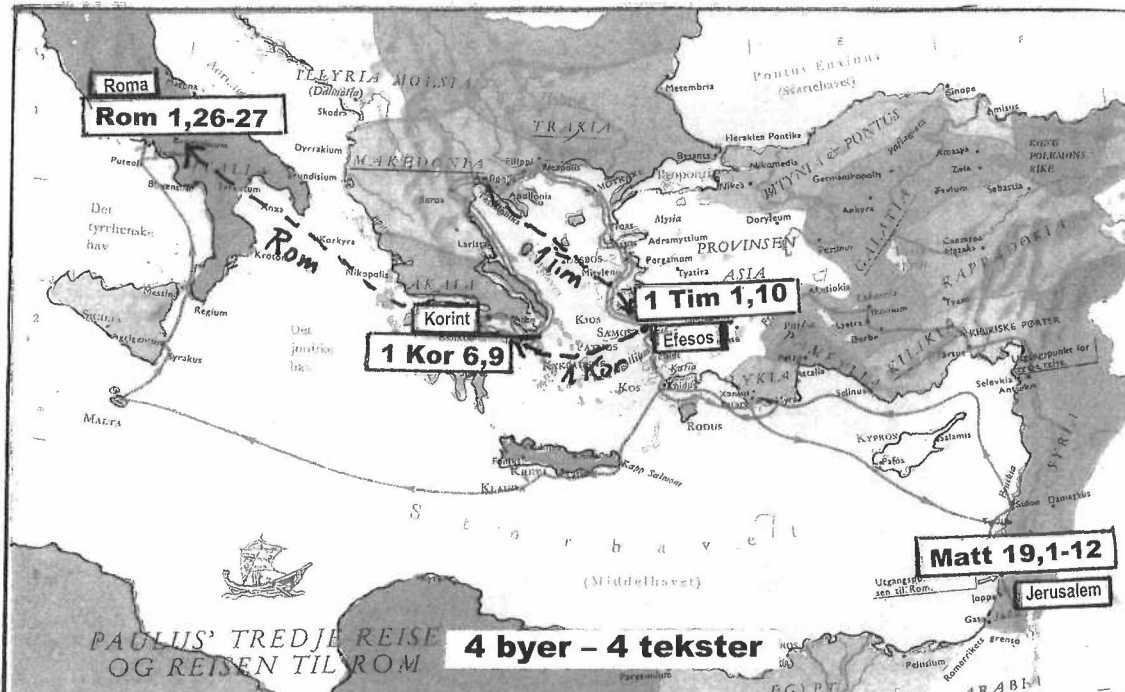
(6. bud)

(7. bud)

(8. bud)

(9-10. bud)

Oppsummering av
Lovens andre tavle
(forholdet til nesten)

Jerusalem var jødernes hovedstad. **Matt 19** er talt i en **jødisk** kontekst, der ekteskapsforståelsen var et monogamt forhold mellom mann og kvinne, med kategorisk avvisning av homoseksualitet. **1 Kor 6** og **1 Tim 1** er adressert til menigheter som Paulus hadde et personlig forhold til (**Korint** og **Efesos**). Menighetene levde i en **gresk** kultur, med utbredt akseptasjon av homoseksuelle forhold. **Rom 1** er adressert til hovedstaden i **Romerriket**, der homoseksuelle og lesbiske forhold var allment kjent og i stor grad akseptert.

«Symposion»-scene fra veggmaleri i en grav i Paestum, Sør-Italia. (Se ovenfor side 2.)

Bearded man and his youthful lover: banquet scene from the Tomb of the Diver (5th century BC).

Fig. 7. Augustan funerary relief of two women with their right hands clasped in the classic gesture of ancient Roman married couples. 27 BCE–14 CE. British Museum Sculpture 2276.

Illustrasjon fra Bernadette Brootens bok "Love between women; Early Christian Responses to Female Homoeroticism". Se ovenfor, side 7.

Keiser Hadrian (76-138, keiser 117-138 og Antinoos (ca. 110-130), keiserens elskede unge venn i 2-3 år, inntil han mistet livet ved drukning i Nilen. Se ovenfor, side 3.

Efesiske eventyr

av Xenofon fra Efesos

Xenofon fra Efesos er en gresk romanforfatter fra 100-t. e.Kr. Hans roman Τὰ Ἐφεσιακά («Efesiske eventyr», «Anthias og Habrokomes' eventyrlige opplevelser») må vel være det nærmeste som en pluralistisk populærkultur i antikken kommer til våre dagers «såpeserier» på TV: En føljetong med fem forholdsvis korte λόγοι («bøker», «episoder»), fullpakket av dramatiske og romantiske hendelser. Som i en moderne ukebladroman kan ulike lesergrupper/tilhørere finne hver sine identifikasjonsfigurer: Gutt/jente, gutt/gutt, slave/slavepike. (Bemerkelsesverdig er at det homofile paret er eldre enn det heterofile, og relativt jevnaldrende). Og historien får en «happy ending» for alle de tre parene i siste episode ...

3. episode: Rammet av skjebnen

1 ¹ Neste dag forlot de [dvs. Hippothoos og Habrokomes] Kilikia og la veien mot Mázakos [= Caesarea], en stor og vakker by i Kappadokia. (...)

⁴ En dag mens de satt og hygget seg, trakk **Hippothoos** et dypt sukk og brast i gråt.

Habrokomes spurte ham om grunnen til tårene. «Det er en lang og svært tragisk historie,» sa Hippothoos. ⁵ Habrokomes ba ham fortelle, og lofte på sin side å fortelle hva han selv hadde opplevd. De var alene og uforstyrret, og Hippothoos begynte å fortelle sin livshistorie, helt fra begynnelsen av.

Hippóthoos' historie

2 ¹ «Jeg er født i Perinthos, en by på kysten ved Thrakia, og min familie var blant de fremste der på stedet. Du har sikkert hørt om Perinthos, om byens ry og innbyggernes velstand.

² Som ungdom ble jeg forelsket i en vakker ung gutt. Ungguttene var fra samme sted, og han het **Hyperánthes** [= 'over' + 'blomstrende']. Den første forelskelsen ble vekket da jeg så ham i brytekamp på idrettsbanen, og jeg falt hodestups for ham. ³ Under en lokal religiøs fest, som ble avsluttet med en våkenatt, tok jeg kontakt med Hyperanthes og bønnfalte ham om å forbarme seg over meg. Og da unggutten fikk høre alt jeg hadde å si, lofte han å vise meg barmhjertighet. ⁴ De første skritt på kjærlighetens vei besto av kyss og kjærtegn og (for min del) tårer. Omsider fant vi også en anledning til å være alene sammen; likheten i alder gjorde at vi unngikk mistenksomme blikk. I lang tid var vi sammen og elsket hverandre dypt. Men så ble vi rammet av en guds onde misunnelse.

⁵ Fra Bysants (det er ikke langt fra Bysants til Perinthos) kom det en mann som het Aristomakhos. Han hørte åpenbart til overklassen der, en skikkelig hoven rikmann. ⁶ Straks denne mannen hadde satt fot i Perinthos – det var som om han var sendt av en gud for å bringe meg ulykke –, så fikk han se Hyperanthes i følge med meg og ble øyeblikkelig fanget, betatt av ungguttens skjønnhet, som jo kunne forføre en og hver. ⁷ Og i forelskelsens rus viste han ingen tilbakeholdenhet, men gjorde straks tilnærmelser til gutten. Da dette var helt forgjeves (for Hyperanthes avviste alle tilnærmelser på grunn av sine følelser for meg), prøvde han å overtale guttens far, som var en ond mann og dessuten svak for penger.

⁸ Faren overlot Hyperanthes til mannen under påskudd av at han skulle sørge for å gi ham en utdanning. For Aristomakhos utga seg for å være en mester i talekunst. Så fikk han hånd om gutten. Først stengte han ham inne, og siden tok han ham med seg til Bysants. ⁹ Selv la jeg alt annet til side og fulgte etter, og så ofte jeg kunne, søkte jeg kontakt med Hyperanthes. Men anledningene ble få – et stjålet kyss, et par ord i forbifarten, det var alt jeg oppnådde. For jeg ble overvåket av alt for mange.

¹⁰ Til sist holdt jeg det ikke ut lenger, men samlet mitt mot og gikk til handling: Jeg dro hjem til Perinthos, solgte alt jeg eide, og vendte så med hele salgssummen tilbake til Bysants. Jeg skaffet meg en dolk – dette hadde jeg avtalt med Hyperanthes –, snek meg inn i huset til Aristomakhos om natten og fant ham i seng med gutten. Fylt av raseri hogg jeg til Aristomakhos med et dødelig slag. ¹¹ Det var stille, og alle sov. Jeg forlot huset, like ubemerket som jeg var kommet, og tok med meg Hyperanthes.

Hele natten gikk vi i retning av Perinthos. Vi kom frem uten at noen la merke til oss, og gikk straks ombord i et skip for å seile til Asia.

¹² Til å begynne med gikk seilassen fint, men så, da vi var på høyde med Lesvos, ble vi rammet av en kraftig storm, og skipet kantret og sank. Jeg svømte ved siden av Hyperanthes og støttet ham og forsøkte å gjøre det lettere for ham å svømme. Men da natten falt på, ebbet kreftene hans ut. Han klarte ikke å svømme lenger, og han druknet.

¹³ Jeg brukte alle mine krefter for å berge den døde kroppen inn til land og begrave den. Lenge gråt jeg, og jeg klaget bittert da jeg stedte levningene hans til hvile. Jeg klarte å finne en høvelig stein som jeg satte som minnesmerke på graven. Og på gravsteinen over den ulykkelige gutten risset jeg inn denne innskriften som jeg formet der og da:

«Hippochoos reiste dette minne for edle Hyperanthes,
et uverdigg gravmæle for en verdig borger.
I jordens dyp hviler du, min fagre blomst [*ánthos*],
du som en skinnsyk gud røvet til seg
da en veldig storm blåste opp på havet.»

— — — [Da Hippochoos hadde fullført sin beretning, ba han Habrokomes fortelle sin historie.]

3 ¹ Habrokomes fortalte at han var fra Efesos, at han var blitt forelsket i en jente og hadde giftet seg med henne. Og han fortalte om oraklene, utenlandsreisen, sjørøverne, Apsyrtos, Mano, fengslingen, flukten, geitehyrden og reisen til Kilikia. ² Mens han enda holdt på å fortelle, falt Hippochoos inn i klagen og utbrøt gråtende:

«Å, mine foreldre! Å, mitt fedreland som jeg aldri mer skal få se! Å, Hyperanthes, som jeg elsker høyere enn alt! Du, Habrokomes, vil nok få se igjen henne som du elsker, og en dag vil du få henne tilbake. Men min Hyperanthes vil jeg aldri mer få se!» Og mens han snakket, viste han frem en hårlokk fra sin elskede og gråt sårt over den.

...

(Overs. fra gresk v/ Bj.H.Sandvei)

To ungdommer ved et symposium.
Attisk rød-figur-illustrasjon (400-t. f.Kr.?)

Wesley Hill. f. 1981, teolog med utdannelse fra Wheaton college (USA) og Durham University (England).
Ass. Professor i bibelske studier i Ambridge, Pennsylvania.

Noen sitater fra boken
*“Washed and waiting;
Reflections on
Christian faithfulness
and homosexuality”:*

Da jeg begynte på videregående, var det to ting som var blitt klart for meg:
En var at jeg var en kristen. Foreldrene mine hadde oppdratt meg til å tro på Jesus, og etter hvert som jeg utviklet meg til uavhengighet i forhold til familien, visste jeg at jeg ønsket å fortsette å være kristen.

Det andre var at jeg var homo. Så lenge jeg kunne huske tilbake, var jeg blitt tiltrukket av andre av hankjønn på en vag, forvirrende måte, og etter puberteten hadde jeg kommet til den konklusjonen at jeg hadde en fast, sterk og avgrenset tiltrekning til personer av samme kjønn.
(s.13)

Ønsket om å leve i tro som en homofil kristen, førte meg inn i tre kamper.
Den første var å forstå hva evangeliet krevde av homoseksuelle kristne, hvorfor det virker som at det venter at jeg ikke skal handle i tråd med mine homofile begjær.
Den andre var å komme til rette med ensomheten som de fleste homofile kristne opplever.
Endelig har jeg også strevd med skammen som mange homofile kjenner på som ønsker å leve et liv i Kristus og Ånden.
(s.19-20)

Jeg beretter min egen livshistorie og har også inkludert beretninger om andre som har vært til hjelp for meg, bl.a. livshistorien til den kjente, nå avdøde, forfatteren og teologen **Henri Nouwen**.

Det er min bønn at Gud kan bruke tankene i denne boken til å hjelpe andre til å leve trofast for ham inntil dagen kommer da han gjør alt nytt. Inntil da *venter* vi med håp (Rom 8,25). *vasket rene* ved hans Sønn og Ånd (1 Kor 6,11). (s. 21)

Beretninger om troende mennesker som holder ut, gir meg håp. Jeg er ikke alene som homofil kristen. Jeg er ikke den eneste som frivillig har valgt å si nei til impulser som jeg tror ikke er i samsvar med Guds ønsker for mitt liv.

(s. 75)

Et av de mest slående trekkene ved hva Det Nye Testamente sier om homoseksualitet, er at rett etter avsnittene som fordømmer homoseksuell aktivitet, følger uten unntak en sterk og reservasjonsløs bekreftelse av Guds grenseløse nåde og forløsning. Gud dømmer homoseksuell adferd, men øser samtidig uten grenser og med stor kostnad for ham selv, sin kjærlighet ut over homofile mennesker. (Se 1 Kor 6; 1 Tim 1; Rom 1 og 3).

(s.62ff)

Å være – som homofil kristen – opptatt av Gud er å erfare at Gud i Kristus alltid er nærværende, alltid våker med en trofast og aldri sviktende formende nåde. Og en dag, ut over alt håp, skal den nåden utføre den siste forvandling, – å forandre mennesker med en skadet seksualitet og andre plager til skinnende, levende barn av oppstandelsen.

(s.130)

Denne artikkelen er et resultat av mange års arbeid med homofilis spørsmålet, og den har gjennomgått en rekke bearbeidelser og utvidelser. En lett revidert versjon av den er bl.a. gjengitt i Espens Ottosens bok *En annerledes vei*, side 155–207 (Lunde forlag, 2020)

Artikkelen er også tilgjengelig på internett i noe tidligere versjoner, bl.a.:

Sandvei, B.H. (2016). Homofili – samliv eller singelliv, historisk og aktuelt.

<http://morfarbarn.no/site/morfarbarn.no/files/BH-Sandvei---Homofili---samliv-eller-singelliv-historisk-og-aktuelt--nov.-2016.pdf>

